

Landschapskader Noord- en Midden-Limburg

provincie limburg

Colofon

Titel : Landschapskader Noord- en Midden-Limburg

Uitgave : Eerste herziene druk

Datum : 10 juli 2009

Auteur(s) : ir. J. Jansen en dr. W. Drogen (Grontmij, 2006)
herzien door ir. C. Zwart (Royal Haskoning, 2009)

Begeleiding : ir. T. Peeters (Provincie Limburg)

contact : ajm.peeters@prvlimburg.nl

043-3897603

ing. A. Herremans (Dienst Landelijk Gebied)

a.e.m.herremans@minlnv.nl

0475-356842

Landschapskader Noord- en Midden-Limburg

Landschappelijke kwaliteit en visie op landschapsontwikkeling

Eerste herziene druk

Provincie Limburg
Limburglaan 10
NL-6229 GA Maastricht

Dienst Landelijk Gebied
Godsweetersingel 10
NL-6040 KE Roermond

Maastricht, 10 juli 2009

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5	5	Landschapskader in de praktijk	63
1.1	Aanleiding	5	5.1	Het gebruik bij plan- en projectontwikkeling	63
1.2	Doel	5	5.2	Het gebruik van de kaarten	63
1.3	Status	6	5.3	Landschapskader en kaarten op internet	64
1.4	Opzet	7	5.4	Toelichting Viewer Landschap	64
2	Landschappelijke kwaliteit op hoofdlijnen	9			
2.1	Kaart 1 Bouwsteen: Natuurlijk fundament	10			
2.2	Kaart 2 Bouwsteen: Gebruik en patroon in de tijd	11			
2.3	Kaart 3 Bouwsteen: Ruimte – massa huidige situatie	13			
2.4	Kaart 4 Landschapstypen en kwaliteiten	14			
3	Ontwikkelingsvisie op hoofdlijnen	17			
3.1	Lopende ontwikkelingen in het landelijk gebied	17			
3.2	Landschappelijke uitgangspunten voor toekomstige ontwikkelingen	19			
3.3	Kaart 5 Kwaliteitsimpuls landschap	20			
4	Kwaliteit en ontwikkeling per landschapstype	23			
4.1	Bos- en mozaïeklandschap	25			
4.2	Rivierdal	29			
4.3	Beekdal	33			
4.4	Velden	37			
4.5	Kampen en oude graslanden	41			
4.6	Droge heideontginning	45			
4.7	Natte heideontginning	49			
4.8	Veenontginning	53			
4.9	Plateau-ontginning	57			
				Bijlagen op de provinciale website:	
				- Landschapskader.pdf, voorliggend rapport	
				- Viewer Landschap, applicatie voor het on-line te raadplegen van kaarten	
				- Handleiding Viewer Landschap.doc, uitleg van het gebruik van de viewer	
				- Legenda-uitleg.xls, in de viewer gebruikte legenda-teksten	
				- Kaarten in de Viewer Landschap en het Geo-dataportaal:	
				- Kaart 1 Bouwsteen Natuurlijk fundament	
				- Kaart 2 Bouwsteen Gebruik en patroon in de tijd	
				- Kaart 3 Bouwsteen Ruimte – massa huidige situatie	
				- Kaart 4a Landschapstypen en kwaliteiten	
				- Kaart 4b Ontwikkelingsvisie per landschapstype	
				- Kaart 5 Kwaliteitsimpuls landschap	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor u ligt het Landschapskader Noord – en Midden Limburg, waarin handvatten gegeven worden ter verhoging van de verschillende in Limburg aanwezige landschappelijke kwaliteiten om daarmee de dagelijkse leefomgeving van vele mensen en ook van planten en dieren een kwaliteitsimpuls te geven.

Het landschap staat in de belangstelling bij zowel burgers, bestuurders als ondernemers. Het landschap vormt namelijk voor steeds meer mensen niet alleen een decor om naar te kijken, maar de dagelijkse ruimte om in te werken, te wonen en te recreëren.

De Rijksarchitectuurnota 2000 vraagt aandacht voor de architectonische en ruimtelijke vormgeving van het landschap en binnen het programma 'Ontwerpen aan Nederland' is de reconstructie van de zandgebieden als majeur project aangewezen. Het Reconstructieplan Noord- en Midden-Limburg uit 2004 geeft op haar beurt in haar operationele doel LC1.1.1 aan naast de herstructurering van de landbouw een kwaliteitsimpuls voor het landschap te willen bewerkstelligen door een globaal Landschapskader op schaal 1:50.000 op te stellen. Dit is gebeurd en voor u ligt de eerste herziening hiervan: het Landschapskader Noord- en Midden-Limburg. Voor Zuid-Limburg is een vergelijkbaar document opgesteld met de naam Landschapsvisie Zuid-Limburg 2007.

Wat is landschap?

Landschap is dat wat buiten te zien is. Dit is vaak het resultaat van eeuwen oude natuurlijke processen zoals erosie door regen en wind en bewegingen in de aardkorst gecombineerd met ingebruikname van het aardoppervlak door planten en dieren met in het bijzonder de mens, die zijn natuurlijke omgeving naar behoefte heeft ingericht.

1.2 Doel

Het Landschapskader heeft tot doel op een beknopte wijze inzicht te geven in het hoe en waarom van het huidige landschap en daarmee grip te krijgen op de kansen die dat zelfde landschap biedt voor de toekomst. Het vormt hiermee een inspiratiebron om tot kwaliteitsverbeteringen te komen voor het Noord- en Midden-Limburgse landschap. Aan de hand van zowel kenmerkende beelden van de huidige situatie als aansprekende ontwikkelingsmogelijkheden voor de toekomst inspireert het Landschapskader initiatiefnemers en beleidsmakers tot passende ruimtelijke ontwikkelingen die bijdragen aan een aantrekkelijker landschap om in te wonen, te werken en te recreëren.

Initiatiefnemers van zowel aan landbouw en natuur (groene), aan water (blauwe), als aan bebouwing en infrastructuur (rode) gerelateerde ontwikkelingen, kunnen aan de hand van het Landschapskader nagaan welke ontwikkelingen op een bepaalde plek landschappelijk gezien wenselijk en mogelijk zijn.

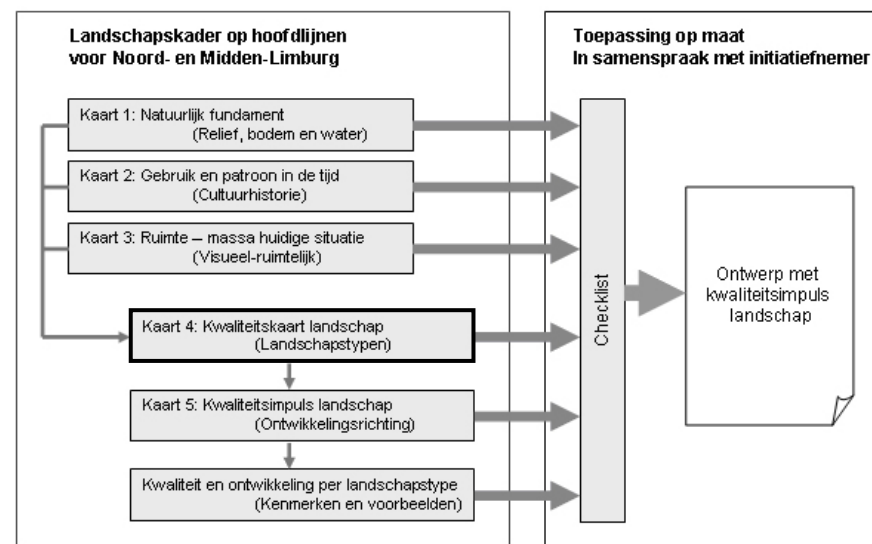
Het Landschapskader geeft daarbij antwoord op de volgende vragen:

- wat is de landschappelijke kwaliteit op een specifieke locatie?
- hoe kan een bestaande functie beter ingepast worden in het landschap?
- is er vanuit landschappelijke kwaliteit ruimte voor uitbreiding van een functie of voor nieuwe vestiging van een functie?
- aan welke eisen moet de inpassing van een functie voldoen in het geval van een uitbreiding of nieuwe vestiging?

Ook geeft het Landschapskader beleidsmakers inzicht in de waarde van het landschap en de behoefte aan het behouden, versterken dan wel herontwikkelen van (delen van) het landschap van Noord- en Midden-Limburg. Gemeenten kunnen het Landschapskader gebruiken als basis voor de ontwikkeling van Landschapsonwikkelingsplannen, maar ook bijvoorbeeld voor Structuurvisies, stedelijke uitbreidingen en natuurontwikkelingsplannen.

Toepassing van het Landschapskader in de praktijk heeft tot doel bij te dragen aan een aantrekkelijker landschap in Noord- en Midden-Limburg. Het Landschapskader is bedoeld voor zowel initiatiefnemers en planontwikkelaars als voor beleidsmakers en toetsers in het landelijk gebied van Noord- en Midden-Limburg. Het landschapskader biedt deze gebruikers basisinformatie en voorbeelden bij:

- het opstellen van Landschapsonwikkelingsplannen;
- het uitwerken en begeleiden van initiatieven in zowel het landelijk als het stedelijk gebied met behulp van een viewer op internet;
- het uitwerken en begeleiden van initiatieven in stedelijke herstructureringsprojecten.

1.3 Status

Het Landschapskader is een sectoraal rapport, waarin een visie wordt gegeven op de gewenste ontwikkeling van het landschap, gezien vanuit het landschap. Bij het opstellen van het Landschapskader zijn vooral de feitelijke kwaliteiten van het Noord- en Midden-Limburgse landschap sturend geweest. Daarnaast is rekening gehouden met het Reconstructieplan en het Provinciaal Omgevingsplan Limburg, zodat het Landschapskader niet strijdig is met het bestaande beleid.

Het Landschapskader is vooral een hulpmiddel om antwoord te kunnen geven op de vraag: 'Hoe kunnen ontwikkelingen in het landschap een plaats krijgen, waarbij ook de kwaliteit van het landschap wordt vergroot'. Het Landschapskader biedt dan ook geen blauwdruk voor het toekomstige landschap van Noord- en Midden-Limburg.

1.4 Opzet

Het Landschapskader bestaat uit het voorliggende rapport en de kaarten die met een viewer op internet geraadpleegd kunnen worden. In deze rapportage wordt de samenhang beschreven, waarbij ook het gebruik van de viewer op internet aan de orde komt.

Landschappelijke kwaliteit op hoofdlijnen

In hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van de ontstaansgeschiedenis en de kwaliteiten van het landschap. Dit gebeurt op basis van een analyse van een drietal objectieve bouwstenen:

- natuurlijk fundament (kaart 1);
- gebruik en patroon in de tijd (kaart 2);
- ruimte - massa in huidige situatie (kaart 3).

De kaart Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4) is samengesteld uit de hierboven genoemde drie bouwstenen en geeft een overzicht van de belangrijkste landschapstypen en bijbehorende landschapskwaliteiten. Elk landschapstype ontleent zijn naam en originaliteit aan één legendaeneheid van één van de bouwstenen. De naam van het landschapstype verwoordt zodoende de hoofdkarakteristiek van het landschapstype.

Ontwikkelingsvisie op hoofdlijnen

In hoofdstuk 3 wordt geschetst hoe de kwaliteit van het landschap kan verbeteren in reactie op lopende ontwikkelingen in zowel het landelijk- als het stedelijk gebied. Mede op basis van de kaart Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4a) is de gewenste ontwikkelingsrichting op hoofdlijnen ruimtelijk vertaald in de kaart Kwaliteitsimpuls Landschap (kaart 5).

Kwaliteit en ontwikkeling per landschapstype

In hoofdstuk 4 wordt vervolgens ingezoomd op de verschillende landschapstypen. Per landschapstype wordt een algemene kenschets gegeven en worden de kernkwaliteiten benoemd (kaart 4a) en wordt de gewenste ontwikkelingsrichting toegelicht (kaart 4b). Voor diverse initiatieven zijn praktisch hanteerbare voorbeelden van ontwikkelingsmogelijkheden opgenomen ter inspiratie en bewust niet als dwingende norm/vorm.

Landschapskader in de praktijk

Hoofdstuk 5 gaat in op de toepassing van het landschapskader en het gebruik van de kaarten op internet.

Gebruik van het landschapskader op drie schaalniveaus

Noord- en Midden-Limburg

Indien u geïnteresseerd bent in een algemeen beeld van de kwaliteiten en ontwikkelingsmogelijkheden van het landschap in Noord- en Midden-Limburg, dan zijn de volgende twee hoofdstukken het belangrijkste:

- Hoofdstuk 2 Landschappelijke kwaliteit op hoofdlijnen;
- Hoofdstuk 3 Ontwikkelingsvisie op hoofdlijnen.

Gebiedsgericht

Indien u gericht op zoek bent naar een geschikt gebied voor uw initiatief, dan geeft de beschrijving van de kwaliteiten en ontwikkelingsmogelijkheden per landschapstype inzicht. Deze informatie met voorbeelden vindt u in:

- Hoofdstuk 4 Kwaliteit en ontwikkeling per landschapstype.

Locatie specifiek

Indien u een projectlocatie op het oog heeft en wilt weten of en hoe uw initiatief past in het landschap, dan gebruikt u de passende paragraaf uit hoofdstuk 4 en de Viewer Landschap op internet. Door in te zoomen op de locatie en de kaartinformatie op te vragen verkrijgt u inzicht in de landschappelijke kwaliteiten van de projectlocatie en de randvoorwaarden die deze kwaliteiten voor de gewenste ontwikkeling met zich meebrengen. Zo krijgt u snel de ontwikkelingsmogelijkheden en kansen van het gewenste initiatief in beeld. Een toelichting vindt u in Hoofdstuk 5 Landschapskader in de praktijk.

2 Landschappelijke kwaliteit op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de landschappelijke kwaliteiten in Noord- en Midden-Limburg als gevolg van de natuurlijke ontstaansgeschiedenis gecombineerd met ingebruikname van het aardoppervlak door de mens. De variatie in het natuurlijke fundament (paragraaf 2.1), alsmede de menselijke ingrepen door de eeuwen heen (paragraaf 2.2) hebben tot een veelzijdig landschap geleid met afwisselend groot-schalige open en kleinschalige besloten gebieden (paragraaf 2.3). De verschillende karakteristieken van het Limburgse landschap, hier 'bouwstenen van landschappelijke kwaliteit' genoemd, zijn zichtbaar gemaakt in een drietal kaartbeelden:

- Kaart 1 bouwsteen: Natuurlijk fundament;
- Kaart 2 bouwsteen: Gebruik en patroon in de tijd;
- Kaart 3 bouwsteen: Ruimte – massa huidige situatie.

Op basis van deze kaarten is een typologie van de verschillende landschappen in Noord- en Midden-Limburg bepaald. Deze landschapstypen geven de basiskwaliteiten van het landschap weer:

- Kaart 4 Landschapstypen en kwaliteiten.

In de volgende paragrafen worden de bovenstaande vier kaarten toegelicht en slaan de onderstreepte woorden of zinsdelen terug op de legenda-eenheden in de betreffende kaarten. Een gedetailleerde beschrijving van de kwaliteiten van de verschillende landschapstypen volgt in hoofdstuk 4.

Kaartvervaardiging Landschapskader

Ten behoeve van het Landschapskader zijn geen aanvullende onderzoeken of karteringen uitgevoerd. Voor de productie van de kaarten van het Landschapskader is gebruik gemaakt van de volgende basiskaarten:

- topografische kaart (TDN);
- geomorfologische kaart (STIBOKA);
- bodemkaart (STIBOKA);
- aardkundige waardenkaart (Provincie Limburg);
- cultuurhistorische kaart en elementen (Renes);
- archeologische monumenten (ROB);
- groene waardenkaart (Provincie Limburg);
- bebouwingsdichtheid (Provincie Limburg).

De bovenstaande basiskaarten zijn met behulp van een Geografisch Informatie Systeem (GIS) verwerkt tot de kaarten 1 tot en met 5 in het Landschapskader. De daarbij gehanteerde analyses en berekeningen, zoals het samenvoegen van legenda-eenheden en het berekenen van zichtlijnen, zijn uniform toegepast over heel Noord- en Midden-Limburg. Gegeven de mate van detail in de basiskaarten en de toegepaste GIS-bewerkingen is de informatie in de kaarten van het landschapskader globaal van aard. Bij het bepalen van locatiespecifieke landschapskwaliteiten is dan ook altijd een gedetailleerder onderzoek, inclusief veldbezoek noodzakelijk.

2.1 Kaart 1 **Bouwsteen: Natuurlijk fundament**

Het natuurlijk fundament bestaat uit de weinig veranderlijke, duurzame basis, de onderlegger van het landschap; reliëf, bodem en water. De patronen in deze kaart vormen nog steeds de basis voor het huidige gebruik door mens (landbouw, bebouwing) en natuur (voorkomende planten- en diersoorten). De volgende natuurlijke grondmodellerende processen en menselijk handelen zijn hierbij van belang (legenda-eenheden zijn onderstreept):

Bewegingen in de aardkorst

Krachten in de aardbodem hebben ervoor gezorgd dat er breuken ontstonden in het aardoppervlak. Deze breuken zijn op enkele plaatsen als hoogteverschillen in het landschap waar te nemen. Door bodembewegingen schuiven delen van de aardkorst langs deze breuken omhoog (horsten) en andere delen zakken omlaag (slenken). Op deze wijze zijn bijvoorbeeld de Peelhorst en de Centrale Slenk ontstaan.

Naast deze binnen Nederland te herkennen bewegingen spelen er bewegingen op een groter schaalniveau. Zo komt het zuidoosten van Nederland langzaam omhoog, terwijl het noordwesten van Nederland daalt. Dit zorgt ervoor dat Limburg relatief zo hoog boven de rest van Nederland uitsteekt. De schoksgewijze stijging gaf het water in de rivieren extra (zwaarte) kracht, waarmee de rivieren zich in hun eigen rivierbedding in konden snijden.

Zandafzettingen

Zandafzettingen in Limburg kennen drie verschillende redenen van ontstaan. Zonder de werking van ijs (glaciaal), water (fluviatiel) en wind (eolisch) had Limburg er veel vlakker uit gezien.

Tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien tussen de 200.000 en 130.000 jaar geleden) kwam het landijs tot ongeveer de lijn Haarlem-Utrecht-Nijmegen. Dit landijs kwam als een hele grote gletsjer vanuit het noorden naar het zuiden geschoven en duwde (stuwde) door haar gewicht een grondwal (stuwwal) voor zich uit, zoals een hand schuivend door zand. In het uiterste noorden van Limburg, vlak onder Nijmegen is nog een deel van een hoge stuwwal uit die tijd te vinden die door het landijs gevormd is.

Maas en Rijn hebben in het verleden dikke pakketten zand en grind afgezet.

Door de overheersende noordwestelijke wind werd vanuit de drooggevalen Noordzeebodem zand en löss naar Limburg aangevoerd. Het zand werd in Noord- en Midden-Limburg afgezet en door de wind gevormd tot landduinen (=stuifduinen), dekzandruggen en dekzandvlakten.

Insnijding door beken en rivieren

De zandvlakte is vervolgens door de Maas en verschillende beken doorsneden (beekdal). De Maas heeft zich na elke schoksgewijze opheffing van zuidoost Nederland in haar vorige dal ingesneden waardoor de Maas-terrassen en terras-randen ontstonden. Gedeelten die niet opnieuw door de Maas weggeschuurd zijn, vormen nu hoger gelegen plateaus. De Maas heeft met name in de periode vlak na de laatste ijstijd door de grote hoeveelheden smeltwater een vlechtend karakter (meerdere strengen binnen één bedding) gehad, waarbij veel grind en zand is afgezet. Naderhand, in rustiger tijden, zijn de rivieren meer gaan meanderen, waarbij één waterloop zich door één bedding slingerde. Dit is te zien aan de verschillende oude rivierarmen die nog in het landschap en op de kaart herkenbaar zijn. Het dal van de Maas en de Roer zijn aangemerkt als riverdal.

Veevorming

Op een aantal plaatsen, vooral op de Peelhorst, was de natuurlijke waterafvoer beperkt, bijvoorbeeld door ondoordringbare leemlagen vrij dicht aan de oppervlakte. Hierdoor kon regenwater moeilijk wegzakken. Toen na de ijstijden (ongeveer 10.000 jaar geleden) het klimaat warmer en vochtiger werd, ontstonden daar vennen. In deze vennen heeft zich gedurende duizenden jaren een dik hoogveenpakket gevormd. Het overgebleven veen bevindt zich in de Groote Peel en Mariaveen (veenrestvlakte).

Menselijk handelen

Naast natuurlijke processen heeft de mens ook sterk ingegrepen in het natuurlijk fundament. Dit betreft met name ingrepen in de waterhuishouding en de bodemgesteldheid. Veelal zijn waterlopen gegraven in van nature natte gronden. Eeuwenlange verrijking van bouwlanden met plaggenmest heeft geresulteerd in dikke eedlagen. De bodems van ontgonnen veenvlakten zijn ontstaan na de afgraving en ontginning van het oorspronkelijke hoogveengebied. Verspreid in Noord- en Midden-Limburg komen kleigroeven, ontzandingen en grindgaten voor. Door deze ontgravingen zijn veel plassen ontstaan.

Ruimtelijke patronen in het natuurlijk fundament

De hiervoor beschreven natuurlijke en menselijke processen hebben geleid tot een rijk geschakeerd natuurlijk fundament voor het landschap. Het Noord- en Midden-Limburgse landschap heeft van west naar oost een karakteristieke opbouw van veen, zand, rivierafzettingen en plateaus. In het zandgebied zijn de beekdalen de belangrijkste structuurdragers van het landschap. Verspreid in Noord- en Midden-Limburg komen GEA-objecten, aardkundige monumenten en belangrijke aardkundige waarden voor.

De zandgronden zijn in gebruik genomen door mensen die wegen aanlegden en huizen bouwden.

2.2 Kaart 2 Bouwsteen: Gebruik en patroon in de tijd

In het landschap is op veel plaatsen nog goed herkenbaar hoe onze voorouders in en van het landschap hebben geleefd en hoe zij het landschap hebben gevormd en gebruikt. Het bewust geschikt maken van gronden voor bouw- of akkerland wordt ontginnen genoemd. Dit arbeidsintensieve proces vond tot 1800 handmatig en daardoor relatief traag en kleinschalig plaats. De industriële revolutie heeft hier verandering in gebracht. Met name het verschil tussen oude, kronkelige patronen en de relatief nieuwe, rechtlijnige patronen is opvallend. Zo is van kaart 2 het volgende af te lezen (legenda-eenheden zijn onderstreept):

- de eerste bewoning is ontstaan op de hogere zandgronden, op de overgang van nat naar droog in de nabijheid van de beekdalen;
- het ontginningspatroon uit die periode is kronkelig. Hier bevinden zich veelal ook de cultuurhistorische objecten, zoals watermolens, schansen, boerderijen en kerken en archeologische monumenten;
- vanuit de eerste ontginningen is men verder het achterland ingetrokken;
- ontginning is met name in de periode 1900-1960 in sneltreinvaart verlopen, waarbij het ontginningspatroon rechtlijnig is;
- de veenontginningen onderscheiden zich van de droge en natte heideontginningen door een nog grootschaliger en regelmatig patroon.

Vroegste geschiedenis

In de vroegste geschiedenis maakten mensen zo efficiënt mogelijk gebruik van het landschap. Zo vestigden de eerste bewoners zich op overgangen van nat naar droog. Hier was voldoende schoon drinkwater beschikbaar terwijl de dreiging van natte voeten minimaal was. De oude bebouwing en de linten zijn ook nu nog duidelijk herkenbaar in de oude stads- en dorpskernen en langs de bouwlanden.

De bouwlanden bevonden zich op de dekzandruggen in de nabijheid van de beekdalen. Door eeuwenlange bemesting (met heideplaggen vermengd met mest uit de potstallen) ontstonden de oude bouwlanden. Deze bouwlanden zijn nu nog als velden en kampen herkenbaar door het bolle profiel en de donkere, rijke bodem. Velden ontstonden door gezamenlijke ontginning door meerdere boerderijen. Velden zijn dan ook groter dan kampen die meestal maar aan één boerderij toebehoorden. Momenteel zijn de kampen vaak niet meer herkenbaar als gevolg van ruilverkavelingen of doordat ze bebouwd zijn met woonwijken, stads- en dorpskernen en bedrijventerreinen

Grenzend aan de velden en kampen liggen de oude graslanden, in de directe omgeving van de oude kernen. De weides voor het vee en de hooilanden hadden voornamelijk hun plaats op de nattere beekdalgronden. Door de betrekkelijk ongeorganiseerde ingebruikname van het land, op basis van een grillige natuurlijke ondergrond, is het ontginningspatroon dat daar uit is voortgekomen kronkelig. Dit is nu nog vooral te zien aan het patroon van de oudere wegen van voor 1806.

De stuifduinen en hoge zandgronden zelf waren te arm en te droog om intensief te bewerken, maar diende als graasgelegenheid voor runderen en schaapskuddes. Tijdens de middeleeuwen was de begrazingsdruk zo hoog dat de natuurlijke droge bossen plaats maakte voor heidevelden en zelfs stuifduinen. Vanuit dit oogpunt zijn de oude heidevelden niet los te zien van de oude bouwlanden van de nabij gelegen velden en kampen. Pas in de laatste 2 eeuwen zijn deze woeste gronden door menselijk ingrijpen bebost. Dit ging rond 1850 kleinschalig en werd in de loop van de vorige eeuw steeds grootschaliger en rechtlijniger.

Periode 19e eeuw

In de 19e eeuw groeide de bevolking sterk en al deze monden moesten worden gevoed. Door een tekort aan beschikbare meststoffen was intensiveren van de bestaande landbouwgebieden geen optie. Het uitbreiden van het landbouwareaal bood wél kansen voor het verbouwen van meer producten. Daarbij kwam de ontwikkeling van technologische hulpmiddelen op gang. De eerste grootschalige ontginningen vonden plaats. Dit nieuwe cultuurland 1806-1890 is vooral herkenbaar aan het rechtlijniger wegenpatroon (wegen uit de periode 1806-1890) dat direct aansluit op de oude kronkelige wegen van voor 1806. Vaak zijn het opgewaardeerde oude veedriften, die nog enigszins met het landschap meeknikken.

Periode 20ste eeuw

De ontginning vond met name in de periode 1900-1960 in sneltreinvaart plaats. Het wegenpatroon (weg overig) en het ontginningspatroon van het nieuwe cultuurland in de periode vanaf 1890 zijn rechtlijnig. Vanaf ongeveer het jaar 1900 worden verbeterde ontwateringstechnieken en kunstmest toegepast, hierdoor konden ook de voorheen ongeschikte woeste gronden geschikt worden gemaakt voor landbouwkundig gebruik. Dit resulteerde in de grootschalige jonge droge en natte heideontginningen met grote rechtlijnige verkaveling en wegenstructuur. De veenontginningen onderscheiden zich door een nog grootschaliger en regelmatig patroon.

Na de tweede wereldoorlog werden de ontginningen in versneld tempo doorgezet met behulp van de modernste technieken. Tegelijk vonden op reeds ontgonnen landbouwgebieden ruilverkavelingen plaats, waarbij ook de minder rationeel verkavelde gebieden opnieuw volgens de moderne maatstaven werden ingericht. Eventueel nog aanwezige lokale verschillen in de bodem werden zoveel mogelijk opgeheven (diepploegen, ophogen, ontwateren e.d.). Door de ruilverkavelingen, de verbeterde ontwateringstechnieken en de kunstmest konden de bestaande gronden intensiever worden gebruikt.

Veel van het oorspronkelijke kleinschalige en gevarieerde cultuurlandschap is door het intensievere gebruik steeds meer een éénvormig, open landschap met een grootschalige verkaveling geworden. Alleen de allernatste en allerdroogste gronden zijn niet (meer) intensief in gebruik door de mens. Deze gebieden vormen nu het natuurlandschap. De laatste 10-20 jaar breidt de oppervlakte natuurlandschap uit doordat cultuurland wordt omgezet in natuur.

2.3 Kaart 3 Bouwsteen: Ruimte – massa huidige situatie

De Ruimte – massa kaart geeft inzicht in de mate van openheid en beslotenheid in het huidige landschap. In een relatief vlak land als Nederland geldt: hoe opener een gebied, hoe gevoeliger dat gebied is voor veranderingen. Immers vanaf de randen van een open gebied is het hele gebied eenvoudig te overzien en worden alle toevoegingen direct opgemerkt. Om vat te krijgen op de impact van een ruimtelijke ingreep is het dus van belang te weten binnen welk soort landschap de ingreep plaatsvindt.

Uit de Ruimte-massa kaart kan worden geconcludeerd dat:

- veel verspreide bebouwing ervoor zorgt dat een groot deel van het landschap door bebouwing gekarakteriseerd wordt;
- er weinig verschil is in maatvoering met betrekking tot de open ruimtes;
- de besloten landschappen voornamelijk bestaan uit de (complexen van) bosgebieden;
- slechts in enkele gebieden weinig bebouwing voorkomt.

Massa

Onder 'massa' worden individuele of groepen van opgaande massieve elementen die het zicht beperken verstaan. Dit zijn bijvoorbeeld bossen, houtwallen en bebouwing. In de kaart wordt onderscheid gemaakt in massa die wordt gevormd door bebouwing, bos en landschapselementen en glastuinbouw.

Ruimte

De 'ruimte' bevindt zich tussen de 'massa'. Deze varieert van open tot besloten.

Met 'open ruimte' worden de aaneengesloten open gebieden, zonder of met incidentele opgaande landschapselementen die het zicht beperken bedoeld. Als maat is aangenomen dat als de ruimte tussen massa's groter is dan 500 meter deze ruimte als open wordt beschouwd. De open ruimte is bovendien bebouwingsvrij (open en bebouwingsvrij), zoals bouwlanden, graslanden en weilanden. De ruimten worden begrensd door het zicht op bebouwing en/of groen.

Als de ruimte tussen twee massa's kleiner is dan 100 meter wordt gesproken over een besloten gebied. Omdat zowel bos als dichte bebouwing zorgen voor een besloten karakter van de ruimte, kunnen twee besloten landschappen worden onderscheiden:

- besloten en bebouwingsarm; bosgebieden met ingesloten akkers en weilanden;
- besloten met dichte bebouwing; kernen, linten, bebouwingsclusters en bungalowparken.

Als de ruimte tussen twee massa's tussen de 100 en 500 meter bedraagt, wordt het gebied als halfopen (of halfbesloten) beschouwd.

Afhankelijk van het al of niet voorkomen van verspreide bebouwing worden twee subtypen onderscheiden:

- halfopen door groen (bos en landschapselementen) en bebouwingsarm;
- halfopen door groen (bos en landschapselementen) met verspreide bebouwing.

In het landelijk gebied worden de bebouwingsvrije en bebouwingsarme landschappen van zowel de open, besloten als de halfopen ruimtes doorgaans hoger gewaardeerd, dan de gebieden met dichte of verspreide bebouwing. Bebouwingsvrije gebieden hebben daarom een bijzondere kwaliteit, mede omdat ze nog zo weinig voorkomen.

2.4 Kaart 4a Landschapstypen en kwaliteiten

Gemeten naar de normen van vandaag de dag waarin duurzame watersystemen, cultuurhistorische waarden, robuuste ecologische verbindingen (EVZ's) en recreatief medegebruik van het landschap hoog op de agenda staan, is door het gericht combineren van de drie bouwstenen (kaart 1, 2 en 3) de kaart Landschapstypen en kwaliteiten voor Noord- en Midden-Limburg (kaart 4a) ontstaan. Deze kaart geeft inzicht in de belangrijkste landschapstypen en bijbehorende landschappelijke kwaliteiten.

De naamgeving is afgeleid van de legenda-eenheid, uit één van de bouwstenenkaarten landschappelijke kwaliteit, die het best verwoordt waar het onderscheidend karakter van het landschapstype vandaan komt. In tabel 1 is de samenhang tussen de legenda-eenheden van de drie bouwstenen en de landschapstypen in de kaart Landschapstypen en kwaliteiten weergegeven. Uit de tabel blijkt welke landschapstypes uit welke bouwstenenkaarten afkomstig zijn.

Daarnaast is in deze kaart ook een aantal landschapselementen afzonderlijk weergegeven. Zo staan randen en breuklijnen genoemd, geologische, aardkundige en archeologische monumenten, cultuurhistorische elementen en meer landschapsstructurende zaken, zoals bossen, wegen, waterlopen en lijnvormige groenelementen.

De legenda van de kaart Landschapstypen en kwaliteiten is net als de legenda van kaart 2 (Gebruik en patroon in de tijd) opgebouwd van natuurlijk (bos) naar cultuurlijk (stad) en is onderverdeeld in de volgende 4 categorieën:

- A. Bos- en mozaïeklandschap.
- B. Dalenlandschap.
- C. Cultuurlandschap.
- D. Stedelijk landschap.

Het Bos- en mozaïeklandschap

Binnen dit landschapstype vallen de bossen, heiden, venen en zandvlaktes samen met de daar tussen en naast gelegen oudste weides en akkers, die op kaart 2 allen onder de noemer Natuurlandschap vallen. Dit blijken volgens kaart 1 grofweg die gebieden te zijn met de meest onvruchtbare en droge zandbodems of de meest natte bodems. Het hoogst gewaardeerd wordt echter het feit dat deze gebieden zich laten kenmerken door hun besloten karakter gevormd door bos en landschapselementen gecombineerd met hun bebouwingsarme karakter. De bijzondere kwaliteit die deze gebieden samen brengt, schuilt dus niet in het natuurlijk fundament, noch in het tijdstip van in gebruik name, maar in de huidige belevingswaarde. Dit besloten landschapstype met bijzondere doorkijkjes wordt door velen als aantrekkelijk ervaren. Omdat dit landschapstype bovendien belangrijk is in het kader van de ecologische hoofdstructuur (EHS), verdient het bos- en mozaïeklandschap een bijzondere plaats.

Het Dalenlandschap

Dit landschap dankt haar originaliteit aan haar natuurlijk fundament en is direct afgeleid van Kaart 1 Beekdalen en Rivierdalen. Deze dalen blijken volgens kaart 2 al vroeg voornamelijk als grasland door de mens in gebruik genomen, waarbij op de hogere delen Velden en Kampen ontstonden. Kaart 3 laat zien dat de dalen nu doorgaans een halfopen door groen gevormd karakter hebben en bebouwingsarm zijn. Binnen de dalen zijn echter ook bossen en bebouwde gebieden te vinden met een besloten karakter.

De beek- en rivierdalen zijn de belangrijkste structuurdragers van het Noord- en Midden Limburgse landschap:

- door de dalen als aparte kwaliteit te benoemen en vervolgens ook als zodanig te ontwikkelen kunnen de dalen de dragers van het landschap blijven en daarmee het gehele landschap voorzien van een heldere structuur;
- de dalen vormen belangrijke routes tussen verschillende gebieden in de vorm van ecologische verbindingzones (evz's), maar ook als recreatieve verbindingen;
- de dalen zijn belangrijk in het kader van de herinrichting van het watersysteem.

Het Cultuurlandschap

Het resterende lovereekomstig kaart 2 verder ingedeeld aan de hand van de ontginningsgeschiedenis, waarbij de diverse oude en jonge ontginningsstypen zijn onderscheiden. Onder de oude cultuurlandschappen vallen de Velden en de Kampen en oude graslanden. Onder de jonge Cultuurlandschappen vallen de Droge en natte Heideontginning en de veenontginning.

De Plateauontginning neemt hierbij een bijzonder plaats in. Dit jonge Cultuurlandschap dankt haar naam aan haar karakteristieke natuurlijke fundament, het Plateau uit kaart 1.

Stedelijk landschap

Als laatste is het Stedelijk landschap toegevoegd waaronder zowel de oude stads- en dorpskern als de nieuwe stads- en dorpskern/bedrijventerrein vallen.

Kaart 1 Natuurlijk fundament	Kaart 2 Gebruik en patroon in de tijd	Kaart 3 Ruimte-massa huidige situatie	Kaart 4a Landschapstypen en kwaliteiten
		Besloten door groen en bebouwingsarm	Bos en mozaïeklandschap
Rivierdal			Rivierdal
Beekdal			Beekdal
	Velden		Velden
	Kampen en oude graslanden		Kampen en oude graslanden
	Droge en natte heideontginning		Droge en natte heideontginning
	Veenontginning		Veenontginning
Plateau			Plateau (ontginning)
	Oude stads- en dorpskern		Oude stads- en dorpskern
	Stads- en dorpskern/bedrijventerrein		Stads- en dorpskern/bedrijventerrein

Tabel 1. Samenhang tussen de Bouwstenen voor de landschapskwaliteit en de kaart Landschapstypen en kwaliteiten. De grijs gemarkeerde landschapseenheden in de kaarten 1, 2, en 3 vormen de basis voor de landschapstypen in kaart 4a.

3 Ontwikkelingsvisie op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt op hoofdlijnen de ontwikkelingsvisie voor het landschap van Noord- en Midden-Limburg gepresenteerd. Omdat landschap geen doel op zich is, maar het resultaat is van eeuwenlang gebruik van de natuurlijke ondergrond, kan het uiterlijk van het landschap en de gewenste ontwikkelingsrichting niet bepaald worden zonder inzicht te hebben in op stapel staande ruimtelijke veranderingsprocessen ten gevolge van gebruikswijzigingen. Eerst worden daarom de belangrijkste lopende ontwikkelingen in het landelijk gebied geschetst, waarna de uitgangspunten voor de ontwikkelingsvisie voor het landschap worden beschreven. Toepassing van deze uitgangspunten op de kaart Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4) resulteert vervolgens in een ontwikkelingsvisie: Kwaliteitsimpuls landschap (kaart 5).

3.1 Lopende ontwikkelingen in het landelijk gebied

Het landelijk gebied van Noord- en Midden-Limburg is momenteel voor het grootste deel ingericht en in gebruik door mensen, die hier wonen, werken en recreëren. De agrariërs vormen als werkenden een bijzondere groep, omdat zij het merendeel van het Limburgse landschap in handen hebben dan wel beheren. Veranderingen binnen deze sector zijn zodoende van grote invloed op het uiterlijk en daarmee de kwaliteit van het landschap. Binnen het buitengebied wordt bovendien in toenemende mate ruimte gereserveerd voor het watersysteem, natuurontwikkeling en soms ook voor functies met bebouwing. Binnen het landelijk gebied van Noord –en Midden Limburg spelen de volgende ontwikkelingen:

- Een veranderend agrarisch ruimtegebruik;
- Een toenemend recreatief medegebruik van het buitengebied, waardoor de recreatieve sector een belangrijke economische drager van het buitengebied is geworden;
-

- Meer aandacht en ruimte voor water en natuur, mede door realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Een toenemende vraag naar het verbouwen van woningen dan wel het nieuw bouwen van andere gebouwen in het buitengebied.

Landbouw

Vooraf in de agrarische sector gaan de ontwikkelingen snel. Juist veranderingen in deze sector hebben een grote weerslag op de kwaliteit van het landschap:

- de landbouw wordt onder invloed van technische en wetenschappelijke ontwikkelingen steeds grootschaliger en efficiënter. Bovendien wordt meer gebruik gemaakt van teeltondersteunende voorzieningen, zoals stellingen en plastic tunnels over de volle grond gewassen. Als deze voorzieningen hoger dan 1,5 meter zijn, dan zijn ze van invloed op de mate van openheid van een gebied;
- de landbouwkundige activiteiten zijn steeds minder grondgebonden en worden kennisintensiever (kassen, intensieve veehouderij). Hierdoor komt het ruimtegebruik soms letterlijk los van het land daaronder. Vooral die landschapstypen die hun karakter ontleen aan het natuurlijk fundament komen hierdoor onder druk te staan;
- planologische ruimtereservering voor kennisintensieve teelten (o.a. kassen) en concentratie gebieden voor intensieve veehouderij op specifieke plekken zullen op termijn voor veranderingen in het landschap zorgen;
- het veranderingsproces van primaire landbouw naar verbrede landbouw zorgt ervoor dat er meer andere (neven-) functies in het landelijk gebied verschijnen. Dit zijn functies, zoals een zorgboerderij, kamperen bij de boer, streekproducten, shortgolftbaan en survival.

Recreatie

Ook in de recreatieve sector zit beweging. Meer mensen willen fietsend en wandelend genieten van een aantrekkelijk agrarisch en/of natuurlijk landschap. Ook nieuwe vormen van recreatie, zoals golf en andere outdoor-activiteiten ontwikkelen zich in een hoog tempo en hebben invloed op het aanblik van de buitenruimte.

Water en natuur

Tegelijkertijd krijgen water en natuur meer aandacht en ruimte. Door natuur de ruimte te geven wordt voorzien in de realisatie van de Ecologische Hoofd Structuur (EHS). De EHS is erop gericht planten en dieren te voorzien van een aaneengesloten ruimtelijk netwerk opgebouwd uit diverse landschapselementen als waterlopen, oevers, graslandvegetaties, bossen, houtwallen en heggen. Door een dergelijk netwerk wordt de overlevings- en voortplantingskans van vele planten en –diersoorten vergroot. Tegelijkertijd is de mens erbij gebaat, omdat tevens voorzien wordt in de behoefte aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor de mens. Veel natuurwaarden binnen het Limburgse landschap zijn ofwel gekoppeld aan bos- en mozaïekgebieden of aan natuurlijke waterlopen zoals beken en rivieren. Deze rivieren en beken staan bovendien in de belangstelling vanuit zowel de Kaderrichtlijn Water, die een hogere waterkwaliteit nastreeft, als vanuit de toenemende vraag naar ruimte voor het bergen van grotere hoeveelheden regenwater (waterkwantiteit). Binnen de verwachte klimaatveranderingen wordt uitgegaan van meer intensieve regenbuien.

Wonen en werken

Enerzijds als nevenfunctie van de agrariër, anderzijds door vestiging van burgers neemt het wonen en werken in het landelijk gebied toe. Rode functies, als bebouwing en het winnen van delfstoffen (zand en grind) kunnen in sommige gevallen een financiële drager zijn voor herstel en behoud van landschapkenmerken. We spreken hier van een win-win situatie. Landgoedontwikkeling is hier een voorbeeld van. Ruimte voor ruimte is een instrument om in ruil voor sloop van ontsierende stallen een bouwkegel te kunnen realiseren. Vrijkomende agrarische gebouwen kunnen worden omgevormd tot bijvoorbeeld woningen, zorgboerderijen, kantoren of ateliers.

De hierboven genoemde ontwikkelingen gaan gepaard met zichtbare ruimtelijke veranderingen in het buitengebied. Bepaalde ontwikkelingen zijn in sommige landschappen niet mogelijk dan wel niet wenselijk. In andere landschapstypen dienen ze goed ingepast te worden.

De ontwikkelingsvisie houdt hier rekening mee door gericht kwaliteitsimpulsen te benoemen voor die kwaliteiten die door de op stapel staande veranderingen onder druk dreigen te komen. Bepaalde kwetsbare en tevens hooggewaardeerde landschapskwaliteiten worden middels de ontwikkelingsvisie versterkt en maken daarmee een grotere kans ook door de volgende generatie gebruikt en gewaardeerd te worden.

Dynamiek in het landschap

Het landschap is veranderlijk. Echter de snelheid van veranderingen varieert. Zo groeien bomen langzaam, worden zo'n 20 meter hoog en 80 jaar oud, terwijl het maïs op de akker niet hoger wordt dan 2,5 meter en binnen één jaar geoogst en daarmee verdwenen is. Elk landschap bezit daarmee zowel langzaam veranderende (laagdynamische), als snel veranderende (hoogdynamische) componenten. Het uiterlijk van het landschap wordt vaak bepaald door het samenspel van een laagdynamische structuur en een hoogdynamische invulling van de ruimte daartussen.

Laagdynamische structuur

Aardkundige structuren (bijvoorbeeld natte beekdalen en droge landduincomplexen), infrastructuur (wegen en waterlopen), bebouwingsstructuren en beplantingsstructuren zijn redelijk constant van vorm en grootte en vormen de laagdynamische structuur van het landschap.

Bebouwing behoort ook tot de laagdynamische structuur, omdat bebouwing doorgaans bebouwing blijft vanwege het kapitaal dat ermee gemoeid is. Vanzelfsprekend kan het aanblik van de bebouwing door nieuw- of verbouw veranderen of kunnen functies van gebouwen elkaar in hoog tempo opvolgen (bijvoorbeeld de Ruimte voor Ruimte regeling), maar de massa blijft veelal ongewijzigd.

Hoogdynamische invulling

De ruimte tussen de laagdynamische structuur wordt vooral ingevuld door agrarisch grondgebruik en in mindere mate recreatief gebruik (bijvoorbeeld minicampings en outdooractiviteiten). Beide vormen van grondgebruik veranderen in hoog tempo al naar gelang de sociaal maatschappelijke vraag (vandaag bieten, morgen aardbeien op stellingen, overmorgen boomteelt onder boogkassen).

3.2 Landschappelijke uitgangspunten voor toekomstige ontwikkelingen

Het landschapskader heeft mede tot doel een kwaliteitsimpuls aan te reiken voor het Noord- en Midden-Limburgse landschap. De belangrijkste sleutel daartoe is het vergroten van de identiteit per landschapstype. Elk landschapstype dient zich te onderscheiden door een specifieke schaal/maat van de ruimte en ruimtegebruik. Door de identiteit per landschapstype te vergroten, worden tegelijkertijd het onderscheid tussen verschillende landschapstypen versterkt en wordt de diversiteit van het totale landschap ontwikkeld.

Om de identiteit van ieder landschapstype te vergroten, worden in de ontwikkelingsvisie de volgende vier uitgangspunten gehanteerd:

- Uitgangspunt 1. Natuurlijk fundament als basis;
- Uitgangspunt 2. Versterken laagdynamische structuren;
- Uitgangspunt 3. De juiste functie op de juiste plek;
- Uitgangspunt 4. Vernieuwing waar nodig.

Uitgangspunt 1: Natuurlijk fundament als basis

Het natuurlijk fundament is, vanuit het oogpunt van duurzaamheid, de belangrijkste basis. Bovendien is de ontginningsgeschiedenis van het Noord- en Midden-Limburgse landschap direct afleesbaar aan de hand van het natuurlijk fundament. Het is echter niet de bedoeling op de tijdbalk terug te gaan naar het landschap van 1900, maar juist om de tijdbalk te verlengen naar een leesbaar en duurzaam landschap, dat diverse ontwikkelingen kan herbergen en bovendien een sterke en aantrekkelijke identiteit heeft.

Uitgangspunt 2. Versterken laagdynamische structuren

Om de robuustheid en leesbaarheid van het landschap te vergroten, is het zaak laagdynamische structuren te ontwikkelen en te versterken. De laagdynamische groene, blauwe en rode structuren worden de dragers van het landschap. Door per landschapstype de geëigende groene of blauwe elementen te gebruiken, wordt de identiteit versterkt.

Per landschapstype zijn de mogelijkheden voor bebouwing verschillend. Uitgegaan wordt van bestaande bebouwingsstructuren. Nieuwe bebouwing dient aan te sluiten bij bestaande structuren, zodanig dat de kenmerken en kwaliteiten van het landschap worden versterkt en verbeterd.

Concreet betekent dit:

- binnen verdichte landschappen is ruimte voor extra bebouwing, mits dit gepaard gaat met de aanleg van groene landschapselementen;
- op enkele plekken binnen bestaande lintachtige bebouwing is nieuwe bebouwing mogelijk, mits doorzicht naar het achterliggende landschap mogelijk blijft door het handhaven van voldoende ruimte tussen de opeenvolgende bebouwingselementen;
- realisatie van bebouwing in het kader van rood voor groen, indien een kwaliteitsimpuls voor het landschap wordt bereikt door het versterken van de duurzame laagdynamische structuur;
- verdere bebouwing in de gebieden die op dit moment weinig tot geen bebouwing kennen is ongewenst. Soms is het verwijderen van bestaande bebouwing wenselijk.

Om de harmonie in het landschap te behouden moeten bij toename van rode elementen tevens groene elementen aangebracht worden, zodat de balans rood-groen in evenwicht blijft. Soms kan herstel van de balans ook betekenen dat rode elementen plaats maken voor groene.

Uitgangspunt 3. De juiste functie op de juiste plek

Het ruimtegebruik binnen een landschapstype heeft vooral betrekking op de hoogdynamische invulling. Het ruimtegebruik bepaalt in min of meerdere mate de identiteit van het landschap. Zo zijn bijvoorbeeld velden en akkerbouw onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het ligt dan ook voor de hand dat in het Landschapskader ter sprake komt wat het meest wenselijke ruimtegebruik is voor een bepaald landschapstype. Vanuit een landschappelijk perspectief kunnen de wensen ten aanzien van het landbouwkundige ruimtegebruik beperkend van aard zijn. Het betreft hier echter nadrukkelijk een wensbeeld om duidelijk te maken wat het best passende beeld is bij een bepaald landschapstype. De invloed van het Landschapskader op het (agrarisch) ruimtegebruik loopt echter via de ruimtelijke ordening waarbij meer gebruiksmogelijkheden kunnen worden geboden aan de gebruiker. In het reconstructieplan is er in principe wel vanuit gegaan dat elke gebruiker welwillend een bijdrage levert aan de kwaliteitsimpuls voor het landschap.

Er moeten echter ook gebieden zijn en blijven waar de landbouw optimaal het primaat krijgt (uiteraard rekening houdend met de gangbare regels en verordeningen ten aanzien van stank, afvalstoffen en dergelijke).

Effect van het ruimtegebruik op het landschap

Ruimtegebruik en de schaal en maat van het landschap

Het grondgebruik bepaalt of een gemiddelde persoon kan uitkijken over het landschap. Hiervoor wordt een 'ooghoogte' gehanteerd van ca. 1,5 m boven maaiveld. Grondgebruik lager dan 1,5 m hoogte, zoals gras- en hooiland, tuin- en akkerbouw, wordt als 'ruimtelijk' ervaren. Grondgebruik hoger dan 1,5 m, zoals boomteelt, hoogstamboomfruit, populieren, glastuinbouw en bebouwing, wordt als 'massa' ervaren. Ook teeltondersteunende voorzieningen zijn van invloed op de schaal en maat van het landschap. Wederom geldt dat het effect afhangt van de hoogte van de voorziening. Tijdelijke teeltondersteunende voorzieningen lager dan 1,5 m (plastic, containerteelt, regenkapjes, stellingen, lage boogkassen) vormen geen beperking van het zicht, terwijl tijdelijke teeltondersteunende voorzieningen hoger dan 1,5 m (boogkassen, hagelnetten) het zicht wel beperken. Dit geldt ook voor tijdelijke teelten, zoals maïs.

Ruimtegebruik en de leesbaarheid van het landschap

Het grondgebruik is ook van invloed op de leesbaarheid van het landschap. Bij grondgebonden teelten bestaat een relatie met de ondergrond. Zo impliceert grasland een nat gebied, terwijl bouwland doorgaans in humusrijke, goed ontwaterde gebieden voorkomt. Door de toepassing van teeltondersteunende voorzieningen wordt de samenhang tussen teelt en ondergrond vertroebeld. Immers bij teeltondersteunende voorzieningen is de relatie met de ondergrond geringer of geheel verbroken.

Landschapskader en permanente teeltondersteunende voorzieningen

Het Landschapskader houdt geen rekening met permanente teeltondersteunende voorzieningen. Dergelijke voorzieningen worden meegenomen binnen het bouwblok en kennen op die manier al eigen voorschriften en procedures, waarbij de eventuele aantasting van het landschap één van de afwegingen is. Daarnaast vormen tuinbouwkassen ten aanzien van het ruimtegebruik een aparte categorie. In het Reconstructieplan zijn aparte gebieden aangewezen voor de grootschalige ontwikkeling van de glastuinbouw. Voor deze zogenaamde projectvestigingslocaties geldt een aparte ontwerpogave, waarvoor in het landschapskader handreikingen kunnen worden gevonden.

Vanuit een landschappelijk perspectief dient hiervoor gezocht te worden naar robuuste landschappen met ruime, goed gevormde percelen en een goede grondslag.

Uitgangspunt 4: Vernieuwen waar nodig

In Noord- en Midden-Limburg komen gebieden voor met een hoge dichtheid aan paardenweitjes, kleine kassencomplexen, particuliere woningen en andere meer stedelijke functies. Soms zijn deze gebieden dusdanig verrommeld en verdicht, dat het oorspronkelijke landschapstype niet of nauwelijks herkenbaar is, maar er ook geen duidelijk nieuw landschap is ontstaan. Om deze gebieden aan te pakken, is een proces van vernieuwing wenselijk. Het doel bij het vernieuwen van deze landschappen is omvorming tot aantrekkelijke landschappen met ruimte voor bebouwing, recreatie en natuur. Groot probleem daarbij is vaak de versnipperde eigendomssituatie.

Het vernieuwingsproces, waarbij met groen een kwaliteitsimpuls wordt beoogd, vergt voor iedere plek een andere opgave:

- door de overheersende functie te accepteren en eventueel gecontroleerd uit te breiden (verder verdichten, verrommeling terugdringen);
- door terug te keren naar het oorspronkelijke landschapstype (actief verrommeling en verdichting terugdringen/verwijderen, met herstel van het onderliggende landschap).

3.3 Kaart 5 Kwaliteitsimpuls landschap

Toepassing van de algemene uitgangspunten voor de ontwikkeling van het landschap op de landschapstypen van Noord- en Midden-Limburg heeft de volgende kwaliteitsimpulsen tot gevolg:

Impuls 1: Versterken structurerende landschapstypen

- versterken van beek- en rivierdalen tot hoofdstructuur dragers van het landschap;
- versterken bos- en mozaïeklandschappen inclusief ecologisch kwetsbare gebieden.

Impuls 2: Versterken variatie in schaal en ruimte

- versterken van de variatie in open, halfopen en besloten gebieden.

3: Evenwicht aanbrengen tussen rood en groen

- versterken cultuurhistorische waardevolle structuren;
- aanbrengen van evenwicht tussen rood en groen in bebouwingsclusters en -linten buiten de bebouwde kom en in verrommelde en verdichte gebieden.

Kaart 5 van het Landschapskader geeft een ruimtelijke vertaling van de bovenstaande drie kwaliteitsimpulsen. In tabel 2 is per kwaliteitsimpuls aangegeven welke maatregelen wenselijke zijn (Wat?) en op welk landschapstype een maatregel betrekking heeft (Waar?). De vorm en inhoud van de gewenste kwaliteitsverbeteringen wordt per landschapstype verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.

Het ontwikkelen van beek- en rivierdalen heeft de hoogste prioriteit gekregen, omdat de dalen op de eerste plaats de link vormen tussen het huidige landschap en het natuurlijke fundament. Bovendien zijn ze waardevol in het hedendaags gebruik voor zowel mensen (duurzaam watersysteem, recreatieve verbindingen) als dieren (onderdeel van ecologisch netwerk). De reden om de ontwikkeling van het bos- en mozaïeklandschap op de tweede plaats te zetten, schuilt in de bijzondere belevingswaarde van dit landschapstype. Om dit uitzonderlijke besloten landschap met weinig tot geen bebouwing extra kracht bij te kunnen zetten, is binnen de natte- en droge heideontginningen een zone aangewezen waarbinnen bos of opgaande beplanting ontwikkeld kan worden (bosontwikkelingszone).

De oudere velden, veenontginningen en plateauontginningen zijn bewust niet voorzien van een bosontwikkelingszone, omdat deze landschappen juist om hun openheid gewaardeerd en herkend worden. Voor deze drie geldt dan ook nadrukkelijk de impuls openhouden. De kampen en oude graslanden kennen een genuanceerdere impuls die aansluit bij het kleinschalig karakter van deze gebieden

Op in het oog springende plekken als aan de rand van een beekdal, een veld of kamp of midden in een open veenontginning wordt door stimulering van streekeigen erfbeplanting het landschap in de toekomst iets minder door de bebouwing bepaald.

Impuls 1: Versterken structurende landschapstypen	
Wat?	Waar?
Ontwikkelen beek-en rivierdal	Beekdalen en rivierdalen met uitzondering van velden in rivierdalen
Ontwikkelen mozaïeklandschap	Bos- en mozaïeklandschap
Ontwikkelingszone boselementen en kleine landschapselementen (voorkeurszone bosaanleg vanuit landschap)	250 meter brede zone rond huidige bos- en mozaïeklandschap, gelegen binnen droge- en natte heideontginningen.

Impuls 2: Versterken variatie in schaal van de ruimte	
Wat?	Waar?
<u>Openhouden</u>	Velden (ook in rivierdal), veenontginning en plateau-ontginning
<u>Openhouden of ontwikkelen transparante groenstructuren</u>	Natte heide-ontginning
<u>Ontwikkelen groenstructuren</u>	Droge heide-ontginning, kampen en oude graslanden

Impuls 3: Evenwicht aanbrengen tussen rood en groen	
Wat?	Waar?
<u>Stimuleren erfbeplanting en versterken groenstructuren</u>	Bebouwingsclusters en -linten buiten de stads- en dorpskernen
<u>Stimuleren erfbeplanting en extra aandacht voor cultuurhistorie</u>	Oude bebouwingslinten buiten de stads- en dorpskernen

4 Kwaliteit en ontwikkeling per landschapstype

In dit hoofdstuk worden de kwaliteiten van de diverse landschapstypen beschreven en wordt de gewenste ontwikkelingsrichting toegelicht. Voor diverse initiatieven zijn praktisch hanteerbare voorbeelden van ontwikkelingsmogelijkheden opgenomen. Bij de beschrijving van de verschillende landschapstypen wordt min of meer uitgegaan van het ideaaltypen. In werkelijkheid zullen veel uitzonderingen voorkomen. De teksten van dit hoofdstuk zijn verwerkt in de legendabeschrijvingen (Legenda-uitleg.xls) die ook geraadpleegd kunnen worden in de viewer op internet in de kaart Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4a) en de kaart Ontwikkelingsvisie per landschapstype (kaart 4b). Deze teksten kunnen ook per locatie opgeroepen worden.

Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4a)

Per landschapstype wordt om te beginnen een algemene kenschets gegeven van de huidige situatie inclusief een overzicht van de specifieke landschapkenmerken als reliëfvorm, bodem, wegenpatroon, landbouwkundig gebruik en beplanting. Deze kenmerken zijn deels direct af te lezen uit de drie bouwstenen (kaart 1,2 en 3) en deels afkomstig uit waarnemingen tijdens veldonderzoek. Vervolgens worden de kwaliteiten van de huidige situatie beschreven vanuit de volgende drie kernkwaliteiten:

- *Natuurlijk*. Hier wordt in gegaan op de waarde die het huidige landschap vanuit haar natuurlijk fundament heeft en de betekenis daarvan voor de huidige natuur (planten en dieren). Omdat Nederlandse landschappen voor het grootste deel bepaald worden door het gebruik van het landschap door de mens in het verleden (cultuurhistorie) en heden, zal het grootste deel van de huidige natuurwaarden voornamelijk afhangen van de inrichting en het gebruik (stoffering) door de mens van het huidige landschap;
- *Cultuur(historie)*. Hier wordt ingegaan op de afleesbaarheid van het landgebruik en de daarmee gepaard gaande landinrichting in verleden en heden door de mens en de betekenis daarvan voor de eigenheid van het huidige landschap ;
- *Visueel- ruimtelijk*. Hier wordt ingegaan op de uiterlijke verschijningsvorm van een landschap en de belevingswaarde daarvan voor de mens.

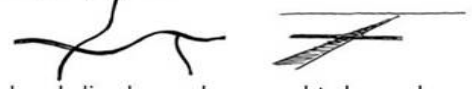

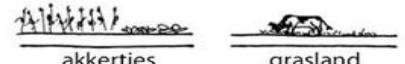

Bij de rivier- en beekdalen wordt de hoofdkarakteristiek bepaald door het natuurlijk fundament, bij de plateauontginning is het een mix van een bijzonder natuurlijk fundament met een zeer jonge ontginning. Bij zowel de oude cultuurlandschappen (velden, kampen en oude graslanden) als de jonge cultuurlandschappen (droge- en natte heide- en de veenontginning) staat de afleesbaarheid van de cultuurhistorie op één terwijl bij het bosen mozaïeklandschap de bijzondere visueel-ruimtelijke kwaliteit op één staat.

Ontwikkelingsvisie per landschapstype (kaart 4b)

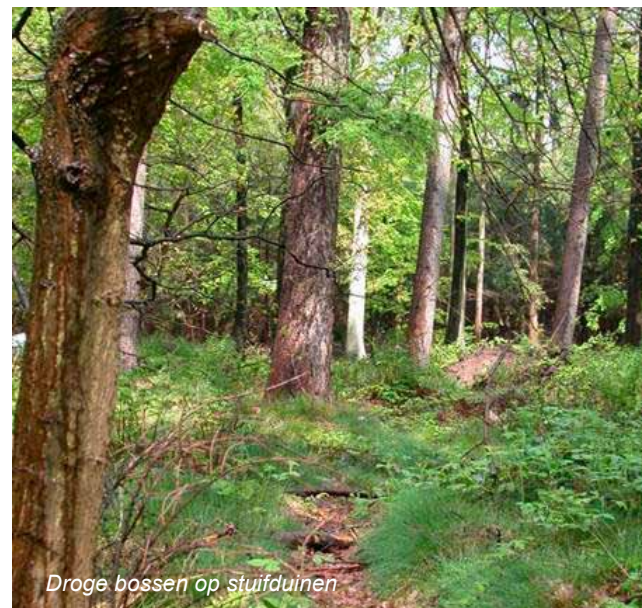
Hierna wordt de ontwikkelingsvisie beschreven aan de hand van de volgende 3 thema's:

- *Ruimtegebruik*. Hier wordt in gegaan op passende landgebruiksvormen binnen het gegeven landschapstype. Deze paragraaf geeft invulling aan uitgangspunt 3: De juiste functie op de juiste plek. Bij deze invulling is het van belang te beseffen of het een open, half-open of gesloten landschap betreft en of sprake is van verrommeling. Vooral voor agrariërs en recreatie-exploitanten is dit een belangrijke paragraaf.
- *Landschapselementen*. Hier wordt ingegaan op de wenselijkheid dan wel onwenselijkheid van het toevoegen van verschillende soorten beplanting en of water. Deze paragraaf geeft invulling aan uitgangspunt 2: Versterken laagdynamische structuren. Bij een goede toepassing van landschapselementen kan invulling gegeven worden aan alle drie de impulsen van paragraaf 3.3. Deze paragraaf is voor alle landeigenaren en beheerders van belang. Voor een overzicht van wenselijke landschapselementen per landschapstype wordt verwezen naar tabel 3 op pagina 58.
- *Bebouwing*. Deze paragraaf geeft invulling aan impuls 2: versterken variatie in schaal van de ruimte en geeft aan waar het creëren van massa door middel van gebouwen al dan niet wenselijk is. Deze paragraaf is van belang voor iedereen die van plan is te gaan bouwen dan wel verbouwen.

Bos- en Mozaïklandschappen - kenmerken

Reliëf divers stuifduinen vlak laagtes
Water diep grondwater greppels moerassig
Bodem zand klei
Wegenpatroon kronkelige bospaden rechte bospaden
Verkavelingspatroon kleinschalig onregelmatig
Landbouwkundig gebruik akkertjes grasland
Bepanting bospercelen landschapselement
Bebouwing geen of incidenteel

Landschapkenmerken

4.1 Bos- en mozaïeklandschap

Algemene kenschets

Binnen dit landschapstype vallen de bossen, heiden, venen en zandvlaktes samen met de daar tussen en naast gelegen oudste weides en akkers met zowel grazige vegetaties als heide, bloemrijke graslanden en hooiland, maar ook akkers, vennen en stuifduinen. Op kaart 2 vallen deze gebieden allen onder de noemer Natuurlandschap.

Het is een, door groene elementen, besloten landschap, waarbinnen geen vergezichten ruimer dan 250 meter mogelijk zijn. Deze gebieden zijn kenmerkend door het besloten karakter gevormd door bos- en landschapselementen gecombineerd met weinig bebouwing. Hierdoor worden deze gebieden zeer gewaardeerd. De bijzondere kwaliteit die deze gebieden samen brengt, schuilt dus niet zozeer in het natuurlijk fundament, noch in het tijdstip van in gebruik name, maar in de huidige belevingswaarde.

Dit landschapstype heeft deels een sterke relatie met de (soms extreme) aardkundige situatie (zeer nat of zeer droog). Deels is dit landschapstype op cultuurhistorische wijze ontstaan, zoals bijvoorbeeld bij landgoederen.

Landschapkenmerken

Reliëfvorm	Divers, afhankelijk van de ontstaansgeschiedenis (meestal hoog-droog of laag-zeer nat)
Water	Divers (diep grondwater of greppels, moerassig)
Bodem	Veelal landduinen (=stuifduinen = zand), en venige gronden, met lokaal op dekzandruggen en dekzandvlakten ook wel klei
Wegenpatroon	Bospaden, weinig verharde wegen
Verkavelingspatroon	Grillig op de landduinen en rechtlijnig in de veengebieden; plaatselijk kleinschalig mozaïek van bossen en openheid (akker, gras, heide, stuifzand)
Landbouwkundig gebruik	Kleine akkers en weides op de open percelen, de bossen zijn afwisselend in gebruik als productiebos, recreatiebos, natuurgebied of multifunctioneel bos.
Bepanting	Naast nat bos op de veenrestvlaktes en droog bos op de zandige ondergronden ook houtsingels, lanen en heggen
Bebouwing	Geen of incidenteel

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

De bossen in Limburg liggen ofwel op de allernatstste (veenrestvlakten) of op de allerdroogste gronden (stuifduinen) en worden niet (meer) intensief door de mens gebruikt. Door de relatieve rust en de vele overgangen tussen bos en de open, grazige vegetaties, herbergt het bos- en mozaïeklandschap veel natuurwaarden. De vele verschillende landschapselementen op korte afstand van elkaar bieden vele soorten planten en dieren de gelegenheid zich te voeden, te verplaatsen, te schuilen en zich voort te planten. Door de huidige natuurwaarden vallen vele bossen binnen de ecologische hoofdstructuur (EHS).

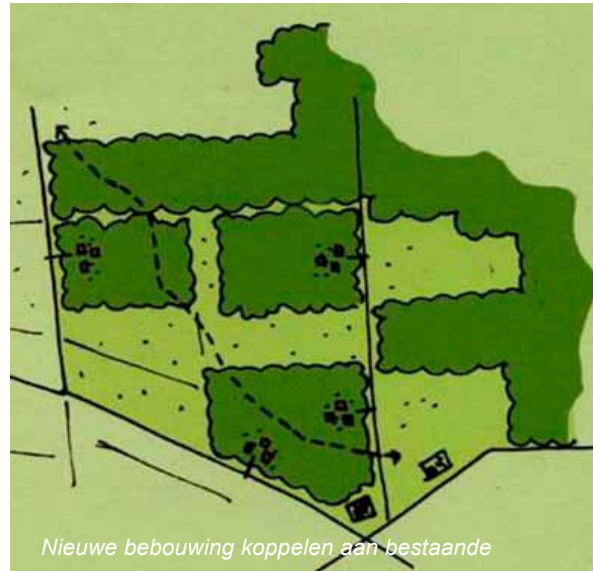
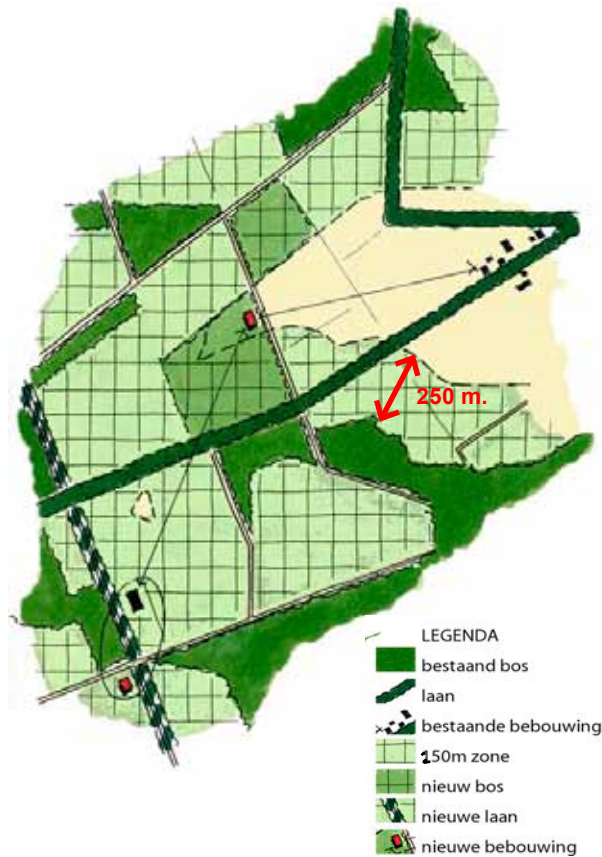
Cultuur(historie)

Op de voormalige stuifduinen en zandruggen zijn pas de laatste 2 eeuwen door menselijk ingrijpen bossen aangelegd. Vanuit cultuurhistorisch perspectief is de waarde van de huidige bossen variabel, afhankelijk van de ouderdom en het gebruik. De waarde is groot bij oudere bossen met oude patronen van wegen en percelen, oude hakhoutbossen en landgoederen, waar het vroegere gebruik van de gronden door de mens nog zichtbaar is. De waarde is gering bij relatief jonge bosaanplant. Sommige bossen worden vandaag de dag gebruikt als productiebos, andere specifiek voor natuur of recreatie of een combinatie van deze.

Visueel-ruimtelijk

Tussen en om de droge en natte bossen ligt vaak een mozaïek aan kleinere houtopstanden, akkers, graslanden en singels. De mozaïeklandschappen zijn visueel-ruimtelijk bijzonder aantrekkelijke gebieden als gevolg van de afwisseling van kleinschalige open ruimten en besloten bosgebieden, de dominante aanwezigheid van groen en de geringe bebouwing. Er zijn veel wisselende doorzichten naar het achterliggende, meer open landschap.

Bos- en Mozaïklandschappen - ontwikkelingsvoorbeelden

Ontwerp uitgangspunten:

- Ontwikkelen van bos, singels en lanen bij voorkeur in 250 m. zone
- Geen aaneengesloten bossen, maar "kamers"
- Incidentele bebouwing, zo mogelijk clusteren en koppelen aan bestaande bebouwing

Ontwikkelingsvisie

De ontwikkelingsvisie bestaat uit het versterken en uitbreiden van het mozaïeklandschap, omdat dit landschapstype één van de meest aantrekkelijke landschappen van Noord- en Midden Limburg is vanuit het oogpunt van zowel de recreatieve aantrekkingskracht als de natuurwaarde. Het versterken gebeurt door in te zetten op behoud van de bestaande bossen en ontwikkeling van bos en passende landschapselementen binnen het mozaïeklandschap. Indien mogelijk wordt bovendien naar uitbreiding gezocht in een 250 meter brede zone direct aansluitend op bestaande bossen vallend binnen de landschapstypen droge- en natte heideontginningen.

Ruimtegebruik

Het landbouwkundige ruimtegebruik van de percelen tussen de bosopstanden is bij voorkeur grondgebonden, zonder teeltondersteunende voorzieningen zoals boogkassen. Het land kan in gebruik zijn als gras, akkers of tuinbouwgrond. De gewenste maatvoering van de open ruimten varieert van 100 tot 250 meter. Binnen dit landschap wordt bij voorkeur geen nieuwe infrastructuur aangelegd. Het is toegestaan cultuurgrond om te vormen tot natuur, mits de karakteristieke afwisseling van besloten en open niet in het gedrang komt. De inzet van grazers en een afgestemd menselijk beheer kunnen bijvoorbeeld positief bijdragen aan het deels open houden van een natuurgebied.

Landschapselementen

Stimuleren van herstel en onderhoud van alle aanwezige landschapselementen uit tabel 3. Extra aandacht voor de aanleg van bossen kleiner dan 5 ha, houtwallen, singels, bomenrijen, lanen en solitaire bomen. Uitdrukkelijk wordt niet gestreefd naar één aaneengesloten dicht bos, maar juist naar een afwisselend open en dicht landschap. Rond de spaarzaam aanwezige bebouwing wordt ingezet op het stimuleren van erfbeplanting.

Bebouwing

Nieuwe bebouwing is over het algemeen niet wenselijk en is slechts heel beperkt mogelijk in de vorm van rood voor groen op die plaatsen waar beide, rood én groen, een kwaliteitsimpuls aan het landschap kunnen geven. Incidentele nieuwe bebouwing bij voorkeur clusteren en koppelen aan bestaande bebouwing. Een voorbeeld kan de ontwikkeling van nieuwe landgoederen zijn, maar ook het omvormen van agrarische gebouwen naar passende plattelandsfuncties zoals bijzondere woonvormen en functies als zorgboerderij, golfbaan of manege zijn mogelijk mits zorgvuldig ingepast en voorzien van passende streekeigen erfbeplanting.

Rivierdal - kenmerken

Landschapskenmerken

4.2 Rivierdal

Algemene kenschets

Het rivierdal is de belangrijkste structuurdrager van het landschap. In feite zijn de Maas en de wind de belangrijkste scheppers van het landschap van Noord- en Midden-Limburg. Het rivierdallandschap omvat die gronden die vanuit het natuurlijk fundament aangeduid worden als rivierdal. In de praktijk is dit een strook van tussen de nul meter en 6 kilometer breed, direct grenzend aan de Maas en de Roer. Binnen het rivierdal zijn naast de rivierbedding zelf met haar stromende water ook laagtes met oude graslanden en opduikingen met afwisselend oude bouwlanden en zowel oude als nieuwe stads- en dorpskernen en stedelijke ontwikkelingen te vinden.

Landschapskennmerken

Reliëfvorm	Langgerekte laagtes met steilranden (terrasranden) en opduikingen;
Water	Hoge grondwaterstanden en brede waterlopen
Bodem	Divers, van klei tot grind met op de opduikingen oude bouwlanden met een dikke eerdlaag
Wegenpatroon	Wegen parallel aan de rivier op de iets drogere grond vaak op dijken
Verkavelingspatroon	Veelal kleinschalig, plaatselijk grootschalig en in de regel onregelmatig van aard
Landbouwkundig gebruik	Divers, hogere delen als akkers of fruitteelt, lagere delen als hooiland of weide
Beplanting	Heggen, singels, natte bossen
Bebouwing	Op de opduikingen liggen zowel hele kernen als verspreide bebouwing

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Dit landschap dankt haar originaliteit aan haar natuurlijk fundament, dat de Maas hier gedurende 10 duizenden jaren heeft ingesleten en neergelegd. Het rivierdal van de Maas bestaat uit drie verschillende verschijningsvormen. In de eerste plaats de verschillende Maasterrassen met de daar doorheen lopende oude Maasmeanders. Deze zijn vaak nog herkenbaar door hun lagere ligging. De terrasranden zelf zijn op veel plekken nog herkenbaar als steilranden in het landschap. In de tweede plaats is er het typische Maasheggenlandschap dat zich vooral op het laagterras bevindt in Noord-Limburg. Tenslotte ligt er rond Roermond het Maasplassengebied, ontstaan als gevolg van grootschalige grindwinning. Het Roer- en Maasdal hebben een bijzondere betekenis als kerngebied voor allerlei natuurwaarden en als ecologische verbindingzone met onder andere verlandingsvegetaties, bronmilieus, rivierduinen, stroomdalgraslanden en ooibossen.

Cultuur(historie)

Vanuit cultuurhistorisch opzicht is het rivierdal eveneens van bijzondere betekenis. De vruchtbare gronden werden al vroeg door de mens in gebruik genomen, voornamelijk als (oud) grasland, waarbij op de hogere delen velden en kampen ontstonden. Daarnaast was de Maas een belangrijke handelsroute, waarvan verschillende kastelen en nederzettingen vandaag de dag nog de stille getuigen zijn. Een bijzonder landschap vanuit cultuurhistorische optiek tenslotte is het Maasheggengebied. Hier is als gevolg van de aanleg van een heel fijnmazig stelsel van hagen, die dienden als veekering, een heel bijzonder kleinschalig landschap ontstaan.

Visueel-ruimtelijk

Over het algemeen is het rivierdal half open van karakter en worden de randen van de open gebieden bepaald door groene elementen. Door de grootte en diversiteit van het rivierdal is ook de visueel-ruimtelijke kwaliteit van het rivierdal heel divers. De ontwikkeling van de Maasplassen heeft geleid tot het ontstaan van één van de grootste open gebieden van Limburg. Tegelijkertijd liggen in het rivierdal ook verschillende bosgebieden en steden, welke besloten van karakter zijn. De oude bouwlanden die als veld bekend zijn vormen relatief open ruimtes binnen de rivierdalen. Het maasheggenlandschap in het noorden kenmerkt zich echter juist door een grote mate van beslotenheid.

Rivierdal - ontwikkelingsvoorbeelden

Toekomstbeeld deel van de Maas met oobos en waterpartijen in oude meander. Nieuw gegraven geulen in het winterbed, afgewisselend met oude bouwlanden.

Oude bouwlanden respecteren

Herstel kleinschalig landschap met maasheggen

Op opduikingen in het rivierdal incidentele bebouwing

Ontwerp uitgangspunten:

- Kenmerkende reliëfvormen (terrasranden, oude maasmeanders) versterken
- Ruimte geven aan water
- Oude bouwlanden respecteren

Ruimte geven aan water en natuur door het verbreden van watergangen, verflauwen van oevers en aanleggen van poelen

Geen bebouwing in de lagere delen, waardoor de rand van het dal extra goed zichtbaar is

Ontwikkelingsvisie

Het doel van de ontwikkeling van het rivierdal is zowel het vergroten van de herkenbaarheid van het rivierdal als landschappelijk structurerende eenheid, als het vergroten van de herkenbaarheid van de verschillende onderdelen van het rivierenlandschap door:

- kenmerkende reliëfvormen zoals terrasranden (steilranden) en oude maasmeanders herstellen dan wel beter herkenbaar maken;
- in de lagere delen ruimte geven aan agrarisch natuurbeheer, water en watergebonden natuur;
- oude bouwlanden herkenbaar laten of maken door karakteristieke openheid te bewerkstelligen en passend agrarisch gebruik te stimuleren.

Ruimtegebruik

Binnen het rivierdal zijn verschillende vormen van ruimtegebruik mogelijk die de karakteristiek van het rivierdal ondersteunen. Hierbij is de volgende duidelijke tweedeling na te streven:

- grasland, hooiland, natte natuurontwikkeling en ruimte voor water in de lagere delen;
- akkers en fruitteelt op de hogere delen.

Voorts moet er rekening mee gehouden worden dat de hoofdfunctie van een rivierdal van origine bestaat uit het verzamelen en afvoeren van water.

Landschapselementen

Twee landschapselementen, die zeer karakteristiek te noemen zijn voor het Maasdallandschap, worden behouden dan wel gestimuleerd. Dit zijn de maasheggen en de solitaire bomen op de kribben van de Maas, die ook wel bakenbomen genoemd worden. Ook elders langs de Maas en de Roer komen typische heggen voor in die delen van het landschap die in gebruik zijn en blijven als weide en/of hooiland. In de lagere delen zijn elementen wenselijk die passen bij natte natuurontwikkeling en/of open grazige vegetaties, zoals kleine bosjes, poelen, natuurvriendelijke oevers, knobomen, heggen en bloemrijke gras en hooilanden. Langs de akkercomplexen en boomgaarden komen kruidenrijke akkerranden en singels goed tot hun recht. Aan de randen van de rivierdalen en rond bestaande bebouwing wordt bovendien ingezet op het stimuleren van streekeigen erfbeplanting en het versterken van groenstructuren.

Bebouwing

Bebouwing op de lager gelegen delen binnen dit landschapstype is niet wenselijk. Dit is een belangrijk uitgangspunt ten aanzien van de bebouwing.

Op de hogere delen kan incidentele bebouwing mogelijk zijn, maar hierbij hangt de wenselijkheid van bebouwing af van allerlei lokale afwegingen. Bij eventuele nieuwbouw moet bij voorkeur aansluiting gezocht worden in vorm en ligging bij bestaande bebouwing.

Beekdal - kenmerken

Landschapskenmerken

4.3 Beekdal

Algemene kenschets

Het beekdallandschap omvat die gronden die vanuit het natuurlijk fundament aangeduid worden als beekdal. Binnen deze kenmerkende beekdalen liggen verschillende soorten beken (beken met nog een natuurlijke loop, rechtgetrokken beken, aangelegd in moeraszones, in Maasmeanders, etc.). Daarnaast kan per beek een bovenloop, middenloop en een benedenloop onderscheiden worden. Belangrijker echter zijn de overeenkomsten tussen de verschillende beken in Noord- en Midden-Limburg. Dit is de bijzondere structurerende werking, met name binnen de dekzandgebieden tussen de Peel en de Maas. Hier liepen en lopen de belangrijkste beken met hun bijbehorende dalen en afzettingen.

Landschapkenmerken

Reliëfvorm	Langgerekte laagtes
Water	Min of meer centrale bredere waterloop en relatief hoge grondwaterstanden
Bodem	Kleilig materiaal afgezet door de beek
Wegenpatroon	Wegen parallel aan het beekdal op de hogere en drogere zandgrond
Verkavelingspatroon	Kleinschalig; Onregelmatig of strokenverkaveling loodrecht op de beek
Landbouwkundig gebruik	Oorspronkelijk: hooiland of weide; tegenwoordig: rundveehouderij
Beplanting	Kleine landschapselementen (houtsingels, heggen, beekbegeleidende beplanting, knotbomen etc.); bosjes en populierenopstanden
Bebouwing	Geen of incidenteel bebouwing, wel langs de wegen op de rand van het beekdal op de hogere gronden

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Een belangrijke kwaliteit van dit landschapstype wordt gevormd door de doorgaande natte structuur, waardoor de beekdalen voor veel organismen functioneren als ecologische verbindingzone. Daarnaast vormen de vele gradiënten, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van oude geulen, maar vooral het hoogteverschil loodrecht op de beek van de lage beek naar de verder weg gelegen hogere gronden, een belangrijke kwaliteit. Met name de beekbegeleidende – veelal – natte gronden zijn bijzonder. Hier treffen we hooilanden, diverse moerastypen en moerasbossen aan.

Cultuur(historie)

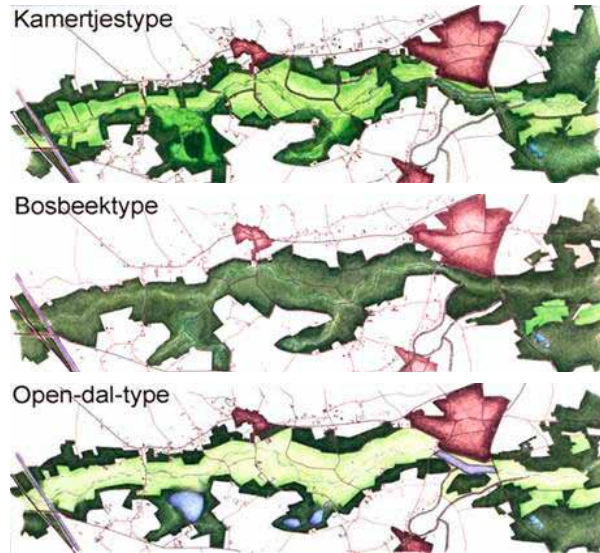
De delen waar weide, oude hooi- en graslanden en geriefhout (hout voor gebruik als brandstof of bouw materiaal) voorkomen zijn zeer waardevol. Op dit moment komt relatief veel grasland voor. De randen van de beekdalen op de hogere gronden zijn cultuurhistorisch en archeologische zeer waardevol. Deze randen waren de eerste bewoningsplaatsen in het gebied. In het verleden werden de gronden door gecontroleerde bevoeiing vruchtbaar gemaakt. Deze oude bevoeiingsystemen zijn cultuurhistorisch zeer waardevol.

De beekdalen spelen vandaag de dag nog steeds een belangrijke rol bij de waterhuishouding van het gebied. Dit zijn dan ook de uitgelezen plekken om de verdrogingsproblematiek (deels) aan te pakken door hier water vast te houden en vertraagd af te voeren.

Visueel-ruimtelijk

De beekdalen zijn belangrijke structuurdragers van het landschap, met name op de zandgronden. Als gevolg van latere egaliserings, ontwateringen en ontginningen zijn de beekdalen echter in veel gevallen nog nauwelijks herkenbaar. Een typisch beekdal wordt gekenmerkt door een overwegend halfopen kleinschalig landschap met afwisselend hooilanden, weilanden, bosjes en kleine landschapselementen. In het beekdal bevindt zich meestal weinig tot geen bebouwing. Daar waar de karakteristieke kleinschaligheid bewaard is gebleven, is het landschap visueel-ruimtelijk nog aantrekkelijk en waardevol. Er worden drie typen beekdalen onderscheiden. Het halfopen kamertjes type, het besloten bostype en het open grazige type.

Beekdal - ontwikkelingsvoorbeelden

- Ontwerp uitgangspunten:
- Beekdal als herkenbare structuur (kamer-
tjes-, bos- of open daltype)
 - Ruimte voor grasland, water en (agrarische)
natuur
 - Geen ruimte voor bebouwing in het beekdal

Reiger

Pinksterbloemen

Bloemrijk grasland.

Pick-nick bankjes aan een poel, met een klein nat bosje.

Knotwilgen aan een poel in een nat grasland

Ontwikkelingsvisie

Beekdalen ontwikkelen tot herkenbare, structurerende elementen in het landschap. Dit is van belang voor:

- leesbaarheid van het landschap;
- natuur en ecologische verbindingen;
- waterbeheer;
- recreatie.

Ruimtegebruik

Het ruimtegebruik dat aansluit bij het karakter van het beekdallandschap is bloemrijk begraasd grasland, of hooiland, ruimte voor water en natuurontwikkeling in de vorm van ruigten en of kleine natte bosjes.

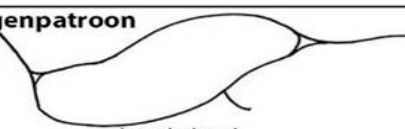

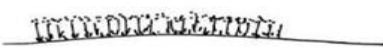

Landschapselementen

Het ontwikkelen van lineaire landschapselementen loodrecht op de beek als houtwallen, singels, knotbomenrijen en heggen en met de beek mee als beekbegeleidende beplanting even als de aanleg van poelen en bosjes (< 5 ha) worden gestimuleerd als karakteristieke beekdalelementen. Bovendien wordt beekherstel, met de aanleg van natuurlijke oeverzones, en hermeandering aangemoedigd. Bij het plaatsen van nieuwe landschapselementen moet bij voorkeur aansluiting gezocht worden bij het aanwezige beekdaltype (half-open, bos en open). Midden in beekdalen liggen parallel aan de beekloop vaak rechte door mensen aangelegde bevoeiingsloten. Bij herinrichting verdient het landschappelijk de voorkeur een duidelijk onderscheid te maken tussen natuurlijke beeklopen en gegraven waterlopen. Dit kan door bij hermeandering van natuurlijke beken gebruik te maken van de oude beekbedding en oude meanderlussen en bij het zoeken naar ruimte voor het vertraagd afvoeren van regenwater in gegraven sloten dit te bereiken door middel van geometrische lussen.

Bebouwing

Bebouwing moet beperkt worden tot de aan het beekdal grenzende hogere gronden. Hier zal nieuwe bebouwing worden opgenomen in bestaande bebouwingsstructuren (de bestaande linten en kernen). Aanwezige bebouwing in het beekdal is niet wenselijk en moet indien mogelijk worden verwijderd.

Velden - kenmerken

Reliëf	
	bolle ligging
Water	
	diep gelegen / diep grondwater
Bodem	
	dikke humeuze bovenlaag
Wegenpatroon	
	kronkelend
Verkavelingspatroon	
	grootschalig
Landbouwkundig gebruik	
	voornamelijk graan
Beplanting	
	laanbeplanting solitaire boom
Bebouwing	
	rond open middengebied

Landschapskenmerken

Bol liggende akker met grote kavels met aan de rande bebouwing

Molen aan de rand

Boomgroep bij veldkruis

Zandpaden met op de kruising één enkele boom

Clustering van bebouwing aan de rand

4.4 Velden

Algemene kenschets

Een veld is een relatief grote bolligende akker, die al eeuwen door mensen in gebruik is en door toedoen van de mens voorzien is van een dikke humeuze bovenlaag. De velden zijn de oudste bouwlanden en daarom van groot cultuurhistorisch belang. De velden werden en worden slechts doorsneden door smalle zandpaden, zonder opgaande beplanting. In veel gevallen staat nu op een open veld nog een enkele solitaire boom, nabij de kruising van de zandpaden, al dan niet voorzien van een veldkruis. Langs de randen van de velden staan ook nu nog vaak de gebouwen. Deze onlosmakelijke combinatie van een open middengebied met daaromheen bebouwing (kern of lint) of bos is bijzonder kenmerkend voor dit landschapstype.

Landschapkenmerken

Reliëfvorm	Vaak bolle ligging
Water	Diepe grondwaterstanden; open water (poelen) alleen plaatselijk langs de randen
Bodem	Dikke humeuze bovenlaag (eerdgrond); zandige ondergrond
Wegenpatroon	(Hoofd)wegen rondom het veld; soms radiaal zandpad over het veld
Verkavelingspatroon	Onregelmatige grote percelen
Landbouwkundig gebruik	Bouwland (oorspronkelijk voornamelijk granen)
Beplanting	Langs de randen in de vorm van bomenrijen langs de wegen; solitaire veldbomen
Bebouwing	Kleine gehuchten of lintbebouwing langs de rand

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

De velden zijn voornamelijk te vinden op dekzandruggen langs de beekdalen. Daarnaast zijn ze te vinden op terrassen en op opduikingen binnen de rivierdalen en een enkele keer op een voormalige stuifduin of een dekzandvlakte. De natuurwaarde van de velden is beperkt al zijn de voorkomende soorten vaak zeer zeldzaam; met name akkervogels. Vanwege de lange gebruiksgeschiedenis is er – evenals elders in Europa – een hechte relatie tussen de gebruiks- en bewerkingsmethode van de velden en de akkerorganismen. Er zijn dan ook nauwelijks andere, meer natuurlijke landschapstypen waar deze akkerorganismen zich thuisvoelen. .

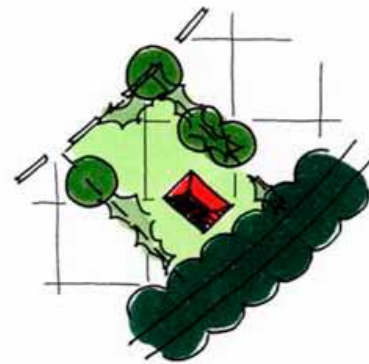
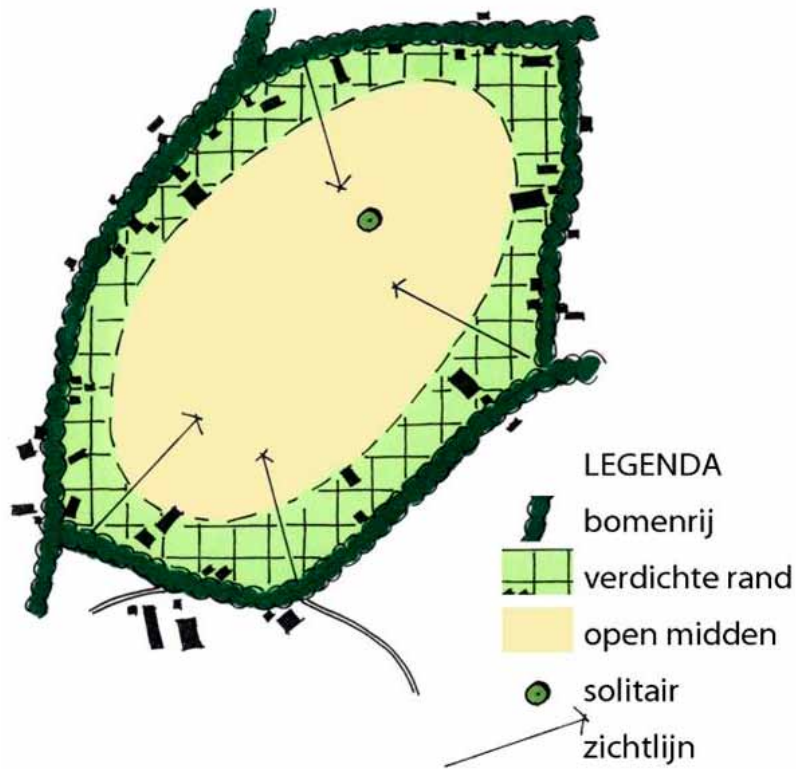
Cultuur(historie)

De open velden zijn de oudste landbouwgronden en vallen samen met de kampen en oude graslanden onder de oude cultuurlandschappen. Hier vonden de eerste landbouwontwikkelingen plaats. De eerste nederzettingen werden gesticht op de hogere gronden in de nabijheid van beekdalgronden. De landbouwgronden werden collectief ontgonnen en gebruikt. De velden zijn van oorsprong grote open akkerbouwgebieden. Bemesting vond plaats vanuit het potstalsysteem, waardoor dikke humusrijke enkeerdgronden zijn ontstaan. De cultuurhistorische kwaliteit van deze gebieden is dan ook groot mits de oorspronkelijke structuur nog herkenbaar aanwezig is. Ook de archeologische verwachtingswaarde is hoog, vanwege de lange bewoningsgeschiedenis, die soms teruggaat tot de steentijd/ijzertijd. Veel van deze bol liggende, vaak goed ontwaterde en rijke gronden zijn ook nu nog in gebruik als bouwland, terwijl andere door stedelijke uitbreidingen van de aanliggende dorpskernen in gebruik zijn genomen.

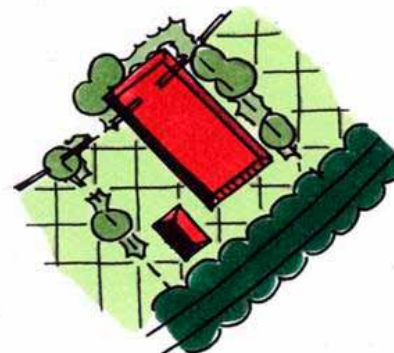
Visueel-ruimtelijk

Een typisch veld wordt gekenmerkt door een relatief grote maat van openheid zonder enige bebouwing welke in groot contrast staat met de kleinschaligere verdichte rand, waarin wel beplantingselementen en gebouwen staan. Het contrast in schaal en maat tussen dit open landschap en de omringende bebouwing en dorpen in de directe nabijheid maakt deze gebieden bijzonder waardevol. De oude bebouwingslinten zijn kleinschaliger, kronkeliger en meer verdicht dan de jongere bebouwingslinten van de jonge ontginningslandschappen.

Velden - ontwikkelingsvoorbeelden

*Burgerwoning/landgoed/minicamping/
nieuwvestiging in de randzone*

*bedrijfsgebouwen/stallen/manege binnen
verdichte rand met erfbeplanting: smalle
zijde naar de weg*

Ontwerp uitgangspunten:

- Verdichte rand en open midden
- (Laan)beplanting langs de rand
- Eventuele verdichting (gebouwen of beplanting) in de rand tot maximaal 1/6 deel van de breedte van oud bouwland
- Zichten naar het middengebied vrij houden en zicht op oriëntatiepunten (kerktorens, watertorens, molens, beeldbepalende solitaire bomen) respecteren

Ontwikkelingsvisie

De oude bouwlanden staan sterk onder druk door de stedelijke uitbreidingswensen van dorpen en kernen. Voor een groot deel zijn de velden zelfs reeds bebouwd. Het is daarom des te belangrijker om de karakteristieke openheid van dit resterende cultuurhistorisch waardevolle landschapstype (verdichte rand om een bol liggend open gebied) zoveel mogelijk te behouden, te versterken en te herstellen voor de toekomst. Naast de openheid is ook de krans van bebouwing om het veld karakteristiek en de moeite waard te behouden. Er wordt dan ook ingezet op:

- half verdichte rand en open midden;
- (laan) beplanting langs de rand;
- eventuele verdichting (gebouwen of beplanting) in de rand tot maximaal 1/6 deel van de breedte van het bouwland, om zodoende minimaal 4/6 van de openheid van het veld te behouden;
- zichten naar het middengebied vrij houden en zicht op oriëntatiepunten (kerktorens, watertorens, molens, beeldbepalende solitaire bomen) respecteren.

Ruimtegebruik

Met betrekking tot het agrarisch ruimtegebruik is het wenselijk dat op de velden de openheid gewaarborgd wordt en tegelijk aangesloten wordt bij de cultuurhistorische betekenis. Het ruimtegebruik dat het beste bij deze karakteristiek aansluit zijn grondgebonden teelten zoals graanakkers, die het zicht niet belemmeren,

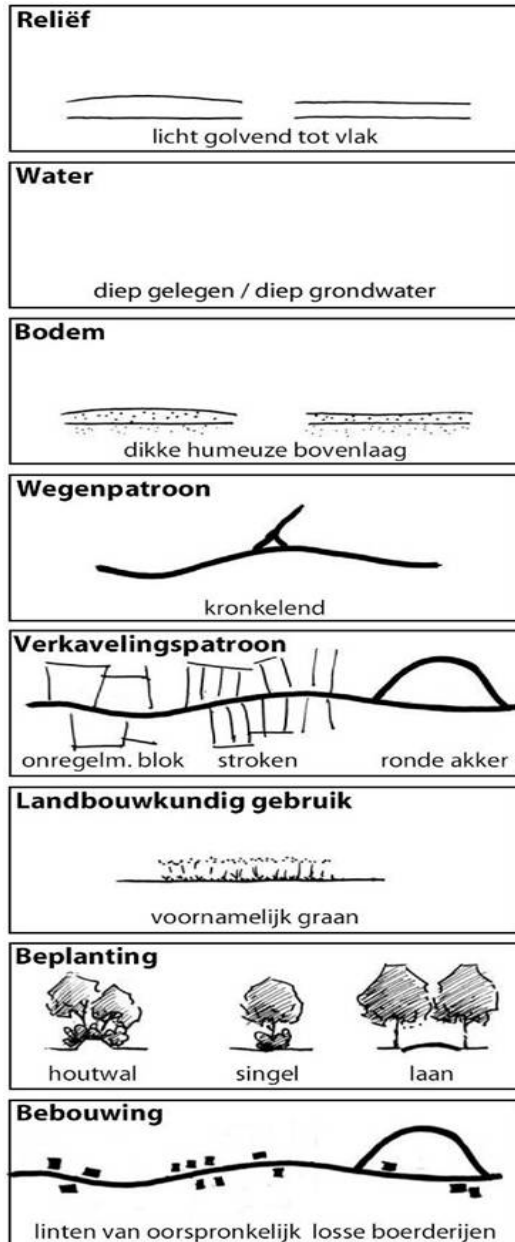
Landschapselementen

Op het open veld komen in principe geen landschapselementen voor anders dan een enkele solitaire boom of boomgroep en kruidenrijke akkerranden. In de verdichte rand rondom het veld passen daarentegen wel landschapselementen. Zo staan daar bomenrijen langs de weg en nabij bebouwing staat erfbeplanting. Aan de rand van deze historisch waardevolle velden dragen gebiedseigen soorten aangevuld met hoogstamfruitbomen, valse acacia's, kastanjes en walnoten positief bij aan het versterken van het karakter van het veld. De enkele boom of bomengroep die te midden van het open veld op de kruising van wegen staat, bestaat dan ook bij voorkeur uit een oud Nederlandse boom als de linde, zomereik of wintereik, of beuk.

Bebouwing

Binnen de bestaande bebouwingslinten kan op een enkele plek nog ruimte gevonden worden voor verdichting. Hierbij moet uiterst zorgvuldig omgegaan worden met het doorzicht naar het achtergelegen open bouwland en met de beeldkwaliteit in deze vaak oude linten. De bebouwing dient niet te ver het bouwland op te gaan; als vuistregel aanhouden dat de bebouwingsdiepte niet meer bedraagt dan 1/6 van de gehele breedte van het oude bouwland (van weg tot weg).

Kampen en oude graslanden - kenmerken

Landschapskenmerken

4.5 Kampen en oude graslanden

Algemene kenschets

Kenmerkend voor het kampen- en oude graslandenlandschap is de kleinschaligheid. Dit is ontstaan doordat individuele boeren de hogere gronden ontgonnen voor akkerbouw en de tussengelegen laagtes in gebruik namen als gras- en hooiland. Deze ontginningen vonden plaats gedeeltelijk tegelijk met, en gedeeltelijk na het ontstaan van, de velden. Qua patroon en bodemeigenschappen lijken deze gebieden dan ook sterk op de velden (bochtige wegen en relatief dikke eerdgronden). De belangrijkste verschillen waren en zijn de schaal en maat. De kampen zijn veel kleinschaliger. De percelen werden in het verleden omgeven door houtwallen om het vee buiten de akkers, maar op de oude graslanden te houden. Op dit moment zijn de karakteristieke ruimtelijke kenmerken niet altijd meer prominent aanwezig. Dit is het gevolg van ruilverkavelingen of het kappen van de aanwezige houtwallen. Het bodempatroon is nog wel aanwezig.

Landschapskenmerken

Reliëfvorm	Op de hogere delen liggen de overwegend licht golvend kampen als vaak bolle percelen grenzend aan de lager en vlakker gelegen oude graslanden
Water	Lage grondwaterstanden
Bodem	Zandgronden met eerddek
Wegenpatroon	Kronkelig
Verkavelingspatroon	Onregelmatige blokverkaveling; soms stroken, soms ronde akkers
Landbouwkundig gebruik	Bouwland (oorspronkelijk voornamelijk granen) op de kampen en bloemrijke weiden en hooilanden op de graslanden
Beplanting	Houtwallen rondom; soms bomenrijen langs de wegen
Bebouwing	Enkele boerderij met bijgebouwen, plaatselijk verdicht tot lintachtige bebouwing met open tussenruimten.

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Gelegen op zowel terrassen en dekzandruggen als ook op dekzandvlakten danken de kampen en oude graslanden hun oorsprong aan de mens.. Het landschap bestaat uit een ensemble van akkers en graslanden afgewisseld met kleinschalige landschapselementen als houtwallen met hier en daar meer opgaande begroeiing (geriefhoutbosjes) en poelen. Dit landschapstype is dan ook, meer dan de velden, erg structuurrijk en gradiëntrijk en herbergt om die reden ook meer natuurwaarden.

Cultuur(historie)

Dit landschapstype dankt haar karakter aan haar ontginningsgeschiedenis en kent een lange bewonings-/gebruiksgeschiedenis met bijbehorende hoge archeologische verwachtingswaarde. Ook nu zijn deze gronden nog intensief in gebruik als bouwland of grasland. Sommige kampen zijn inmiddels in gebruik genomen als woon of werkgebied. De oude graslanden die onder dit type vallen, zijn lager gelegen en natter dan de aangrenzende kampen, maar grenzen niet aan een beek. De oude graslanden die wel aan een beek grenzen vallen onder het in paragraaf 4.3 beschreven beekdalenlandschap.

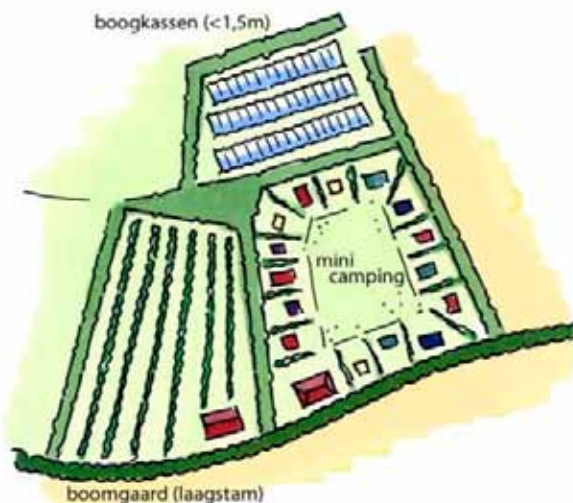
Visueel-ruimtelijk

Een typisch kampen- en oude graslandenlandschap wordt gekenmerkt door een besloten of halfopen door bos en opgaande beplanting omgeven ruimtes en is bebouwingsarm. Daar waar de karakteristieke kleinschaligheid bewaard is gebleven, is het landschap visueel-ruimtelijk aantrekkelijk en waardevol. Helaas is deze kleinschaligheid voor een groot deel verloren gegaan bij de ruilverkavelingen van de 20^e eeuw. De oude bebouwingslinten zijn kleinschaliger, kronkeliger en meer verdicht dan de jongere bebouwingslinten van de jonge ontginningslandschappen.

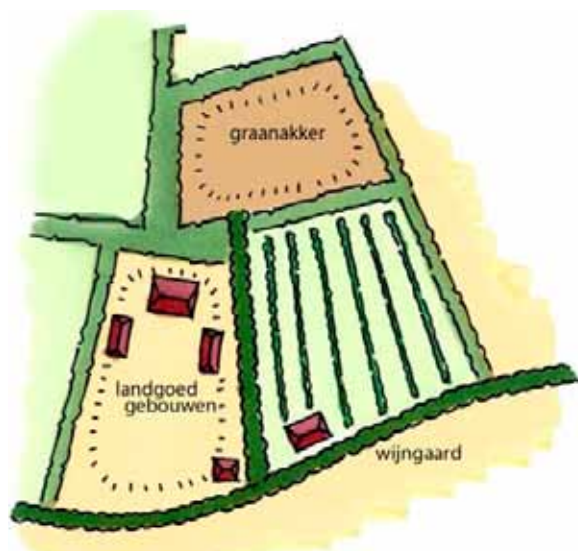
Kampen en oude graslanden - ontwikkelingsvoorbeelden

Restant kampencomplex grenzend aan oude graslanden

Diverse ontwikkelingen binnen houtwallen

Ontwikkelen tot landgoed

Grond gebonden lage gewassen als sla.

Graanakker tussen houtsingels.

Op de oude graslanden past gebruik als weide.

Met openbare wandelpaden tussen de functies door

Ontwerp uitgangspunten:

- schaalverschil met velden versterken
- houtwallen als raamwerk waarbinnen veel mogelijk is, binnen de schaal en maat van de omgeving
- weinig ruimte voor nieuwe bebouwing

Nieuwe houtwallen creëren een raamwerk waarbinnen vele functies mogelijk zijn.

Promotie van nevenfuncties van agrariërs zoals camperen bij de boer.

Karakteristieke bolling van de kampen behouden.

Ontwikkelingsvisie

Karakteristiek van dit cultuurhistorisch waardevolle landschapstype (verdichte rand om een klein, bol liggend open gebied, grenzend aan iets lager liggende vlakke oude graslanden) waar mogelijk behouden, versterken en herstellen voor de toekomst door:

- versterken van het schaalverschil met de (grootschaligere) velden met behulp van de aanplant van houtwallen;
- de bestaande bolling van de bolle akkers behouden;
- houtwallen als raamwerk inzetten waarbinnen veel mogelijk is, passend binnen de schaal en maat van de directe omgeving;
- beperkte ruimte voor bebouwing aan de rand van de kampen;
- doorkijkjes vanaf de openbare wegen tussen de beplanting en bebouwing houden met zicht op de open kamp;
- de oude graslanden als grazige vlaktes behouden.

Tegelijkertijd is het wenselijk om dit landschap te ontwikkelen tot een aantrekkelijker en waardevoller landschap voor recreatie door een verdichting van het landschap buiten de akkers. Hierdoor wordt het contrast tussen akker en omgeving groter, wat gewaardeerd wordt als interessant, spannend en afwisselend door recreanten.

Ruimtegebruik

Voor de kampen bij voorkeur grondgebonden teelten in de vorm van akkerbouw of tuinbouw die het zicht niet beperken en waarbij alle teelten mogelijk zijn, inclusief teeltondersteunende voorzieningen. Voor de oude graslanden past een gebruik als weide.

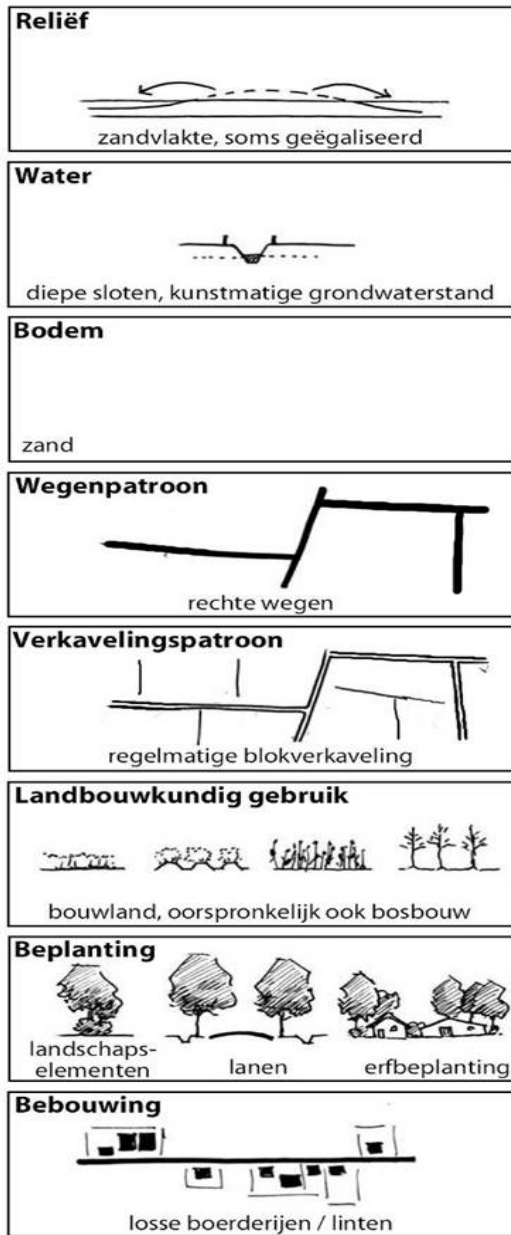
Landschapselementen

Houtwallen op perceelsranden kunnen ontwikkeld worden, tezamen met lineaire landschapselementen (singels, lanen, kruidenrijke stroken en heggen), die samen een raamwerk vormen waarbinnen de (verbrede) landbouw goed uit de voeten kan.

Bebouwing

Rond de aanwezige bebouwing wordt ingezet op het stimuleren van erfbeplanting en het versterken van groenstructuren. Bovendien is langs oude wegen extra aandacht voor cultuurhistorie. Binnen de vaak transparante linten kan ruimte worden gevonden voor verdichting ten behoeve van de landbouw of 'rood voor groen'. Hierbij moet uiterst zorgvuldig worden omgegaan met de beeldkwaliteit die in overeenstemming is met een bij het kampenlandschap passende karakteristiek.

Droge heideontginning - kenmerken

Landschapskenmerken

4.6 Droge heideontginning

Algemene kenschets

De heideontginningen zijn de eerste grootschalig georganiseerde ontginningen op de zandgronden en vormen tegenwoordig het grootste oppervlak landbouwgrond. Deze ontginningen vallen onder de categorie jonge –ontginningen. De heideontginningen zijn niet allemaal tegelijk ontstaan. Voor 1900 werden de droogste delen van de woeste grond ontgonnen. Dit betrof met name de hogere zandgronden en daarmee de droge heideontginningen. Na 1900 zijn ook de lagere zandgronden in gebruik genomen. Hierop wordt in paragraaf 4.7 verder ingezoomd.

Landschapkenmerken

Reliëfvorm	Vlak (al dan niet geëgaliseerd), soms met lichte welvingen
Water	Kunstmatig lage grondwaterstanden; diepe sloten
Bodem	Zandgronden
Wegenpatroon	Rechte wegen
Verkavelingspatroon	Regelmatige blokverkaveling
Landbouwkundig gebruik	Overwegend bouwland; oorspronkelijk ook bosbouw
Beplanting	Lanen/bomenrijen (overwegend eiken); landschapselementen (kleine bosjes, singels, bomenrijen en heggen); landschappelijke erfbeplanting
Bebouwing	Losse boerderijen hier en daar aaneengeregen tot clusters en/of lintachtige bebouwing met open tussenruimten

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Deze verder van de oude bebouwingskernen afgelegen landbouwgronden liggen veelal op dekzandvlakten en soms ook op terrassen en veenvlakten. Deze gronden werden pas ontgonnen toen de bevolking dusdanig in omvang toenam dat de oude graslanden en bouwlanden niet meer konden voldoen aan de vraag naar voedsel. Door de voornamelijk grootschalige landbouwkundige inrichting en het relatief fragmentarische karakter van de aanwezige landschapselementen is de huidige natuurwaarde beperkt.

Cultuur(historie)

Het halfopen landschap op de jonge ontginningen is vanuit cultuurhistorisch perspectief vooral waardevol als voorbeeld van de meer recente ontginningsperiode (1850-1950). Na de ruilverkavelingen van de jaren 50-60 van de vorige eeuw, hebben veel van de originele droge heideontginningen hun iets kleinschaliger en hoekiger patroon ingeruild voor meer openheid en rechtlijnigheid. Het groene raamwerk is sinds de ruilverkaveling ruimer van opzet geworden. Momenteel zijn deze gronden vaak in gebruik als bouwland voor diverse teelten.

Visueel-ruimtelijk

Een typische droge heideontginning kenmerkt zich door afwisselend open en bebouwingvrij tot halfopen door groen en verspreide gebouwen omgeven bouwlanden. Binnen deze jonge ontginningen zijn gebieden aan te wijzen waar nog zoveel (lineaire) landschapselementen te vinden zijn dat hierdoor een halfbesloten landschap ontstaat.

Kenmerkend visueel-ruimtelijk aspect zijn de hoekverdraaiingen, waarbij binnen één blok het patroon wel recht is, maar de grote blokken onderling niet loodrecht op elkaar staan.

De jonge bebouwingslinten zijn grootschaliger, rechter en minder verdicht dan die van de oude cultuurlandschappen.

Droge heideontginning - ontwikkelingsvoorbeelden

Huidige toestand

Versterken raamwerk

Invullen van het raamwerk met flexibel binnenwerk zoals b.v. in een landbouw ontwikkelings gebied

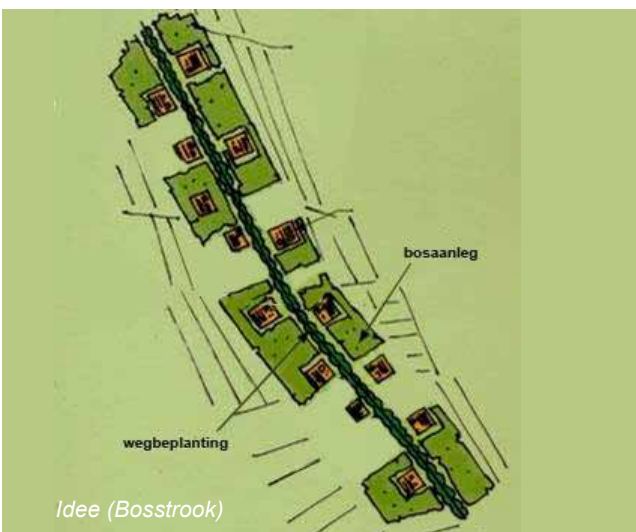
Huidige situatie zonder erfbeplanting

Gewenst toekomstbeeld met meer erfbeplanting

Inplaatsen boerderij in combinatie met aanleg landschapselementen (singel, erfbeplanting, kruidenrijke strook).

Idee (Bosstrook)

Landgoedontwikkeling met grote schaal en maat

Ontwerp uitgangspunten:

- Versterken raamwerk
- Binnenruimte multifunctioneel
- Ruimte voor optimaal agrarisch ruimtegebruik

Ontwikkelingsvisie

In deze gebieden liggen vitale landbouwbedrijven en de belangrijkste mogelijkheden voor het inplaatsen en uitbreiden van landbouwbedrijven (Landbouwontwikkelingsgebieden (LOG)). Tegelijkertijd is het wenselijk om dit landschap te ontwikkelen tot een voor mensen aantrekkelijker en waardevoller landschap door een verdichting van het landschap met groene (lijn)elementen zoals transparante laanbeplanting. Het landschap is hierdoor niet in één keer te overzien en biedt gevoelsmatige beschutting tegen weer en wind, wat door mens en dier op prijs gesteld wordt. Hierdoor wordt tevens het verschil met de meer open natteontginningslandschappen vergroot.

Het doel voor dit landschapstype is om het agrarisch karakter van deze gebieden verder te ontwikkelen en tegelijk een landschap te ontwikkelen met een meerwaarde voor recreatie en natuur.

Ruimtegebruik

Binnen het raster van de lineaire landschapselementen zijn verschillende vormen van grondgebruik mogelijk, inclusief boomteelt, incidentele intensieve veehouderij, teeltondersteunende voorzieningen etc. Voorwaarde is wel dat het intensieve grondgebruik (de intensieve landbouw) geen negatieve gevolgen heeft voor de eventueel naastgelegen EHS-gebieden.

Landschapselementen

Voorkeur voor lineaire landschapselementen (singels, lanen, kruidenrijke stroken), die samen een raamwerk vormen waarbinnen de landbouw goed uit de voeten kan. De maatvoering van dit raamwerk ligt tussen de 100 en 500 meter en is daarmee fijnmaziger dan het raamwerk van de natte heideontginning. Kleinere bosjes zijn eveneens toepasbaar, enerzijds omdat hierbij toch (verre) doorkijken mogelijk zijn en er iets van de vroegere grootschaligheid behouden blijft, maar met name ook als overgang van de heideontginningen naar het mozaïeklandschap of het kampenlandschap.

Bebouwing

Binnen de linten is enige mate van verdichting mogelijk, waarbij vanaf de openbare weg tussen de gebouwen door het zicht op de achterliggende landbouwgronden mogelijk moet blijven. Ten aanzien van de beeldkwaliteit is er een duidelijk verschil met de oude linten van de velden en de kampen, die onregelmatiger en kleinschaliger van karakter zijn. Dit onderscheid kan versterkt worden door de lintachtige bebouwing en clusters binnen de natte heideontginning niet historiserend te bouwen en bovendien de bebouwing te voorzien van stevige en strakke erfbeplanting. In de nabijheid van het bos- en mozaïeklandschap kan hier ruimte zijn voor met name de rood-component bij Rood voor groen-projecten.

Natte heideontginning - kenmerken

Reliëf

zandvlakte, soms geëgaliseerd
Water

diepe sloten, kunstmatige grondwaterstand
Bodem
zand
Wegenpatroon

rechte wegen
Verkavelingspatroon

regelmatige blokverkaveling
Landbouwkundig gebruik

grasland en bouwland
Beplanting

bomenrijen erfbeplanting
Bebouwing

losse boerderijen / linten

Landschapskenmerken

4.7 Natte heideontginning

Algemene kenschets

Een typische natte heideontginning is een natte zandgrond die ontgonnen is ná 1900. In de natte gebieden dienden voorafgaand aan de ontginningen grote investeringen gedaan te worden in de ontwatering van het gebied. Vandaar dat deze ontginningen planmatiger en grootschaliger van opzet zijn dan de ontginningen van de drogere heidegebieden. Na 1900 werd het mogelijk ook de lager gelegen delen te ontginnen en te voorzien van voldoende meststoffen. Deze gebieden kenmerken zich nu door een grote mate van openheid, vergelijkbaar met de veenontginningen. Het belangrijkste verschil is de grondslag: dekzand.

Landschapskenmerken

Reliëfvorm	Vlak (al dan niet geëgaliseerd)
Water	Kunstmatig lage grondwaterstanden; Diepe sloten
Bodem	Zandgronden
Wegenpatroon	Rechte wegen
Verkavelingspatroon	Regelmatische blokverkaveling
Landbouwkundig gebruik	Grasland; Bouwland
Beplanting	Bomenrijen; weinig overige landschapselementen; Landschappelijke erfbeplanting
Bebouwing	Losse boerderijen soms aaneengeregen tot lintachtige bebouwing met open tussenruimten

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Deze van nature natte, laag gelegen zandgronden konden pas ontgonnen worden toen de techniek de mensen toestond de gronden goed te ontwateren. Als gevolg van het hedendaags intensief landbouwkundig gebruik en het ontbreken van gradiënten, overhoekjes en/of kleinschalige landschapselementen is de natuurwaarde van dit landschapstype gering, met uitzondering van die graslanden die van waarde zijn voor weidevogels.

Cultuur(historie)

Het open landschap van de natte heideontginningen is vooral waardevol als voorbeeld van de laatste ontginningsperiode ná 1900. Door de beschikbare landbouwtechnieken van die tijd is hier een rationeel en efficiënt verkaveld landschap ontstaan, dat ook anno 2009 nog voldoet aan de wensen van de landbouwer. De boerderijen liggen allen centraal ontsloten aan verharde wegen, omgeven door hun eigen percelen, die zo efficiënt bewerkt kunnen worden.

Visueel-ruimtelijk

Het belangrijkste visueel-ruimtelijke kenmerk is de grote mate van openheid en het vaak ontbreken van bebouwing. Deze openheid heeft een bepaalde schoonheid in combinatie met het rechtlijnige karakter van de aanwezige beplanting, sloten en wegenpatroon.

Natte heideontginning - ontwikkelingsvoorbeelden

Golfbaan in een vlak en open gebied met hindernissen van water

Ontwerp uitgangspunten:

- Openheid
- Versterken grootschalig transparant raamwerk
- Binnenruimte monofunctioneel
- Ruimte voor optimaal agrarisch ruimtegebruik

Infiltratie/retentie dmv. rabattenbosje als erfbeplanting

Transparante bomenrijen

Landbouw bepaalt in hoge mate de karakteristiek.

Vogelverschrikker

De waterhuishouding staat in dienst van het landbouwkundig gebruik.

Ontwikkelingsvisie

In deze natte heideontginningen liggen veel vitale landbouwbedrijven. De landbouw bepaalt dan ook in hoge mate de karakteristiek van deze gebieden. Enerzijds is het wenselijk de veelal aanwezige openheid van dit landschap te behouden. Op deze manier wordt het verschil tussen dit landschapstype en de droge heideontginningen versterkt. Anderzijds is ook een zekere groene verdichting rond bebouwing wenselijk om de grootschalige landbouwbedrijven niet te dominant het totale beeld te laten bepalen.

Het doel voor dit gebied is om de landbouwkarakteristiek te behouden met veelal behoud van de openheid, maar waarbij ook verdichting mogelijk is. Om tegelijkertijd het geometrisch patroon van wegen door het gebied herkenbaar te maken en te houden kunnen de wegen beplant worden met een regelmatige laanbeplanting van één soort.

Ruimtegebruik

Verschillende vormen van grondgebruik zijn mogelijk, waarbij de voorkeur uitgaat naar grasland. Belangrijke aspecten hierbij zijn evenwel behoud van de openheid en behoud van de schaal van het landschap.

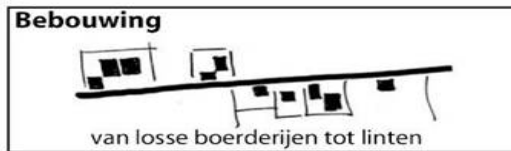
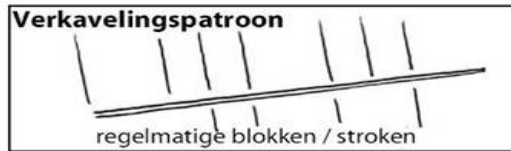
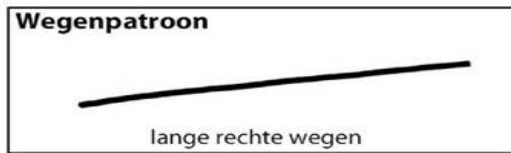
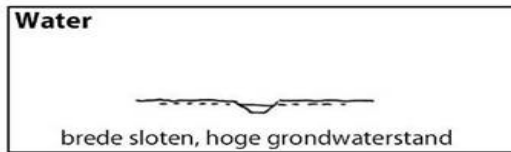
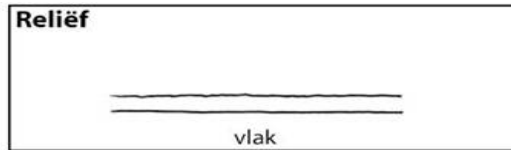
Landschapselementen

Plaatselijk zullen lineaire landschapselementen in de vorm van transparante bomenrijen en sloten met natuurvriendelijke oevers, een raamwerk vormen waarbinnen de landbouw goed uit de voeten kan. Dit raamwerk zal opgebouwd zijn uit groene lijnelementen met een onderlinge afstand groter dan 500 meter. Kleinere bosjes en of singels op overgangen naar Mozaïeklandschappen kunnen eveneens een plek vinden binnen dit landschap. Verder kunnen poelen aangelegd worden.

Bebouwing

Ten aanzien van de bebouwing geldt dat binnen de enkele linten die er zijn enige mate van verdichting mogelijk is, waarbij vanaf de openbare weg het zicht op de achterliggende landbouwgronden mogelijk moet blijven. Ten aanzien van de beeldkwaliteit is er een duidelijk verschil met de oude linten van de velden en de kampen, die onregelmatiger en kleinschaliger van karakter zijn. Dit onderscheid kan versterkt worden door de lintachtige bebouwing en clusters binnen de natte heideontginning niet historiserend te bouwen en bovendien de bebouwing te voorzien van stevige en strakke erfbeplanting.

Veenontginning - kenmerken

Landschapskenmerken

4.8 Veenontginning

Algemene kenschets

De veenontginning is een planmatig, grootschalig ontgonnen gebied, waar vanaf 1900 veen gewonnen is, alvorens de gronden voor landbouwkundig gebruik geschikt te maken. Vaak zitten er nog veenresten in de ondergrond. De ontginning heeft op een grote schaal plaatsgevonden. De veenontginningen dateren uit dezelfde periode als veel van de latere heideontginningen, ze zijn echter veel planmatiger ontgonnen als gevolg van de bemoeienissen van ontginningsmaatschappijen. Bijzonder kenmerk is de grootschalige openheid met de regelmatige verkaveling en lange rechte wegen.

Landschapskenmerken

Reliëfvorm	Vlak
Water	Hoge grondwaterstand; rechte brede sloten
Bodem	Met veenresten
Wegenpatroon	Lange rechte wegen
Verkavelingspatroon	Regelmatige blokverkaveling / plaatselijk strokenverkaveling
Landbouwkundig gebruik	Grasland
Beplanting	Bomenrijen langs de wegen; landschappelijke erfbeplanting
Bebouwing	Incidentele boerderijen soms aaneengeregen tot linten

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

De natte dekzandvlakten en veenvlakten zijn pas na 1900 ontgonnen en door de mens in gebruik genomen, door ze fors te ontwateren. Als gevolg van het hedendaags intensief landbouwkundig gebruik en het ontbreken van gradiënten, overhoekjes en/of kleinschalige landschapselementen is de natuurwaarde van dit landschapstype gering. Op de plekken met een minder diepe ontwatering en/of een relatief extensief gebruik is het landschap van waarde voor openheid minnende soorten, zoals weidevogels.

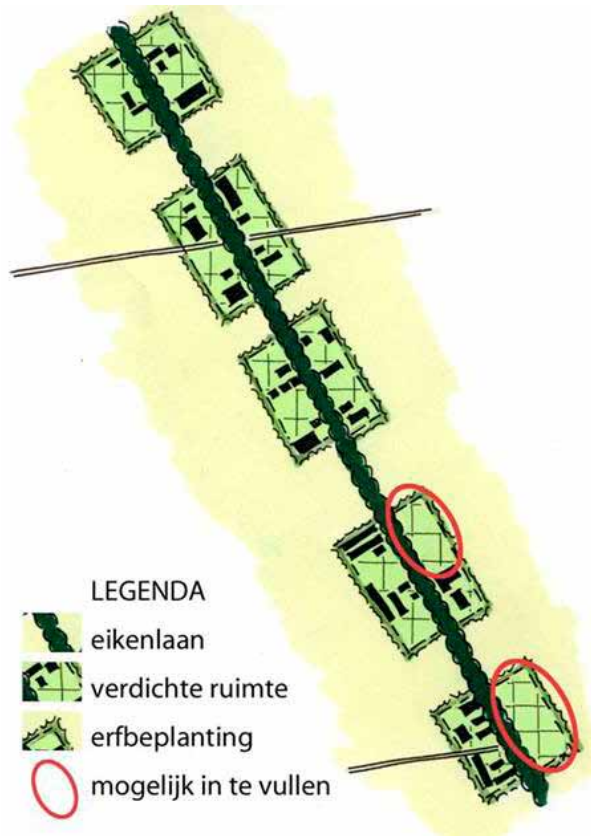
Cultuur(historie)

Dit landschapstype heeft vanuit cultuurhistorisch perspectief waarde als voorbeeld van een typische rationele veenontginning.

Visueel-ruimtelijk

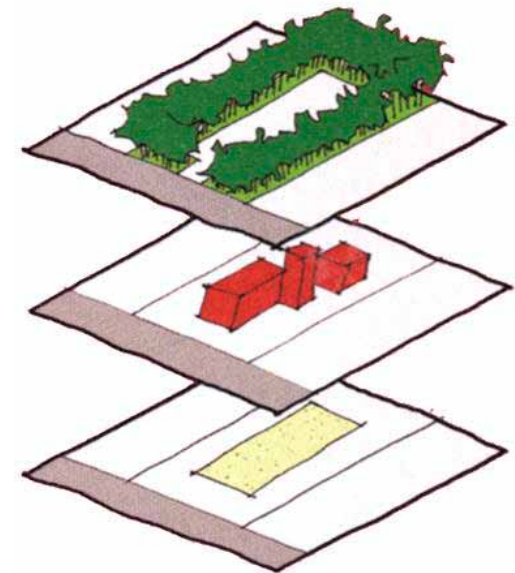
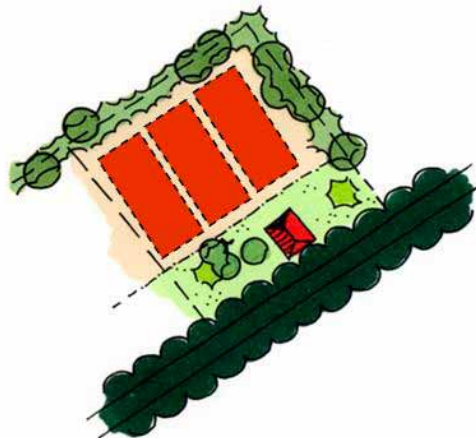
Het belangrijkste visueel-ruimtelijke kenmerk is de openheid in combinatie met het gebruik als grasland. Daarnaast is de zichtbare aanwezigheid van water in de vorm van rechte, brede sloten een typisch kenmerk van dit landschapstype. Voorts kent dit type weinig wegen en een rationele verkaveling. Aan sommige wegen staan verspreid de relatief moderne landbouwbedrijven en woningen. Omdat dit landschap zeer open van karakter is, zijn de meeste bebouwingsclusters goed zichtbaar.

Veenontginning - ontwikkelingsvoorbeelden

Ontwerp uitgangspunten:

- Verdichte ruimtes (bebouwing) geclusterd langs lanen of bomenrijen
- Stevige erfbeplanting
- Zicht op de openheid
- Binnen clusters nog enige verdichting mogelijk

Karakteristiek gebruik als grasland.

Waterberging versterkt het weidse karakter.

Waterschap Peel en Maasland

Ruimte voor recreatie
De beek heeft een ruime plek gekregen, dicht bij de weg en het bebouwd. Dit vergroot de leefomgeving voor de beek, bij u in de gaten te zien. In het gebied rondom de Eeuwselseloop kunnen veel recreatieve activiteiten worden gehouden. Op de banken van de beek zijn er mogelijkheden voor recreatieve activiteiten. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten.

Ruimte voor vasthouden
In de Eeuwselseloop kunnen zich twee stuwen, die water vasthouden. Dit is belangrijk voor de waterhuishouding. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten.

Ruimte voor water bij de Eeuwselseloop
U bevindt zich in de gemeente Meijel bij de Eeuwselseloop. Deze beek zorgt voor de ont- en afwatering van ongeveer 1000 hectare landbouwgebied. Dit landbouwgebied ligt in het zuidoosten van het Nationaal Park de Grootte Peel. Het grondgebruik hier is voornamelijk weide- en akkerbouw, glastuinbouw (kassen), maar er zijn ook bos- en recreatiepercelen te vinden.

In 2006 heeft Waterschap Peel en Maasland deze waterberging bij de Eeuwselseloop gemaakt met dit doel het gebied te verbeteren. Dit is belangrijk voor de waterhuishouding. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten.

In het gebied rondom de beek zijn er mogelijkheden voor recreatieve activiteiten. Het gebied rondom de beek is geschikt voor recreatieve activiteiten.

Waterberging, natuurontwikkeling en recreatief medegebruik gaan hand in hand.

Ontwikkelingsvisie

Versterken van het contrast met de (droge) heideontginning, door nadruk te leggen op de weidsheid van dit landschapstype en het karakteristieke gebruik als grasland. Het doel is dan ook om de karakteristiek van dit cultuurhistorisch waardevolle landschapstype te behouden voor de toekomst.

Ruimtegebruik

De voorkeur gaat uit naar grondgebonden bedrijven, omdat daarbij meer een beeld van verspreide bebouwing bereikt wordt. Voorts gaat de voorkeur uit naar grondgebonden teelten die het zicht niet beperken. Het is aannemelijk dat het merendeel van deze teelten bestaat uit grasland, in verband met de veelal vochtige grond.

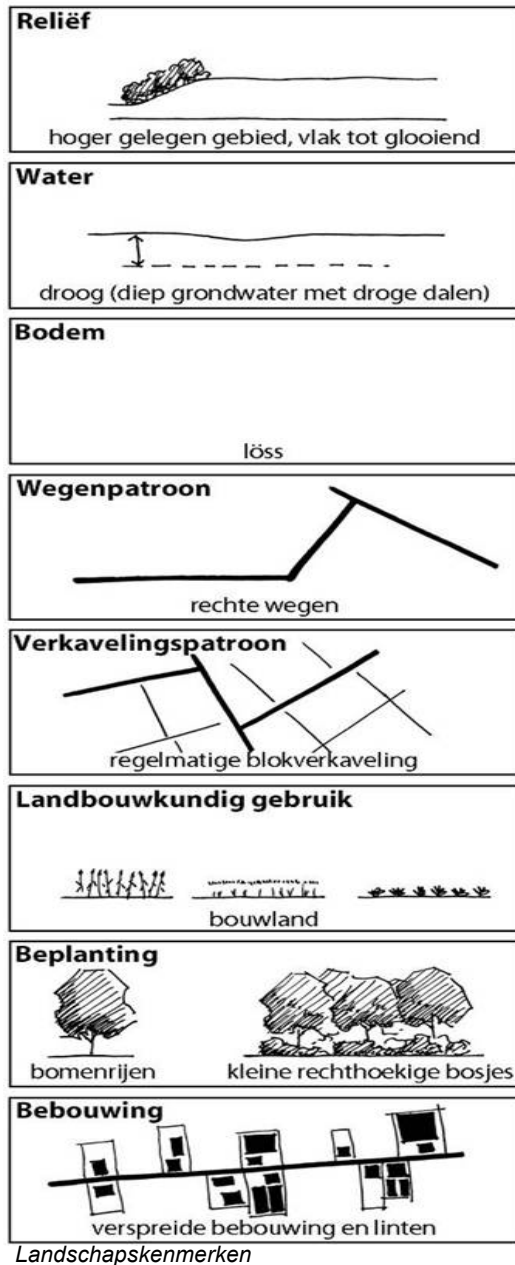
Landschapselementen

De belangrijkste landschapselementen worden gevormd door de bomenrijen langs een aantal van de wegen en de natuurvriendelijke oevers langs de brede waterlopen met hier en daar een poel. Omdat de dichte erfbeplantingen rond de gebouwen zeer beeldbepalend zijn, wordt ernaar gestreefd deze aan te leggen met streekeigen soorten in de vorm van dichte hagen of singels.

Bebouwing

Binnen de lintachtige bebouwing is in heel geringe mate enige verdichting mogelijk, waarbij vanaf de openbare weg het zicht op de achterliggende graslanden mogelijk moet blijven. Het ideaal beeld laat zich omschrijven als een kralensnoer, bestaande uit lanen (met daaraan met enige tussenruimtes bebouwingscluster) die omgeven zijn door dichte erfbeplanting. Hierdoor ontstaan besloten binnenruimtes binnen de erfbeplantingen die door één of enkele bedrijfseenheden gebruikt kunnen worden.

Plateau-ontginning - kenmerken

4.9 Plateau-ontginning

Algemene kenschets

De Plateauontginning is pas ná 1900 ontgonnen. Dit landschapstype bevindt zich op het hoogterras (plateau) van Maas en Rijn, grenzend aan Duitsland. De twee belangrijkste zijn die rond het Koningsbosch, waar de landbouw als hoofdfunctie de inrichting domineert en die van het Meinweggebied dat getransformeerd is naar 'nieuwe natuur'. Het betreft hier een hoger gelegen gebied, met bossen op de overgang naar het lager gelegen gebied.

Landschapskenmerken

Reliëfvorm	Vlak tot licht glooiend; geheel hoger gelegen
Water	Diep grondwater
Bodem	Löss
Wegenpatroon	Rechthoekig met hier en daar een knik
Verkavelingspatroon	Onregelmatige blokverkaveling
Landbouwkundig gebruik	Bouwland
Beplanting	Bomenrijen; singels en kleine rechthoekige bosjes
Bebouwing	Incidentele boerderijen soms aaneengeregen tot linten

Kernkwaliteiten

Natuurlijk

Deze van nature hoog gelegen plateaus zijn vaak bedekt met löss, wat geleid heeft tot van nature vruchtbare gronden. Op de plateaus zijn sporen herkenbaar van oude droge dalen, die uitgesleten zijn in tijden met extreme neerslag. Ook de door mensen gegraven greppels tussen de percelen staan grotendeels droog, omdat het plateau een diepe grondwaterstand kent. De natuurwaarden in dit landschapstype komen grotendeels overeen met die van de velden waar akkerranden plaats bieden aan akkerkruiden en aan akkers gerelateerde dieren. De kwaliteit en de omvang van deze waarden is echter beduidend minder dan bij de velden, omdat de plateaus grootschaliger ontgonnen zijn en minder opgaande beplanting en gradiënten bezitten.

Cultuur(historie)

De rijke bodem en de vlak tot licht glooiende ondergrond hebben geleid tot grootschalige ontgonnen percelen die momenteel vooral als bouwland in gebruik zijn. In cultuurhistorisch opzicht zijn deze gebieden met name interessant als resultante van één van de laatste ontginningsgolven. Omdat deze gronden ver weg lagen van oude bebouwingskernen zijn ze pas laat ontgonnen en zijn nieuwe ontginningsdorpen gesticht boven op de plateaus op de kruising van wegen, de zogeheten kruisdorpen.

Visueel-ruimtelijk

Dat het een relatief jonge ontginning betreft, is te herkennen aan het rechthoekige patroon van kavels en wegen met hier en daar een knik. Het zicht over de uitgestrekte bouwlanden is kenmerkend voor dit lichtglooiende landschapstype. De kleine bosjes die hier en daar staan vormen hiertoe geen belemmering. Hoogstamfruit en singels maken onderdeel uit van de erfbepanting rond de incidentele boerderijen die soms aaneengeregen zijn tot bebouwingslinten, maar waar tussen de beplanting en de bebouwing door het achterliggende open bouwland zichtbaar is.

Plateau-ontginning - ontwikkelingsvoorbeelden

Ontwerp uitgangspunten:

- Behoud openheid
- Ruimte voor optimaal agrarisch ruimtegebruik

Voorkeur voor teelten die het zicht niet belemmeren.

De beboste randen van het plateau zijn vanaf de velden zichtbaar.

Rechte wegen met daaraan verspreid staande bebouwing.

Ontwikkelingsvisie

De landbouwkundige kwaliteit van deze gronden is groot en het lijkt dan ook voor de hand te liggen om op het plateau rond Koningsbosch het pri-maat bij de landbouw te laten. Het karakteristieke rechtlijnige patroon van wegen en kavelgrenzen blijft dan behouden.

Ruimtegebruik

In principe zijn alle teelten binnen dit landschapstype mogelijk, met een voorkeur voor bouwland en teelten die het zicht niet belemmeren.

Landschapselementen

Behoud van de weidsheid van het landschap staat voorop. Langs wegen zijn transparante bomenrijen mogelijk. Verspreid kunnen kleine rechthoe-kige bosopstanden (<5 hectare) die het zicht nauwelijks beperken worden toegepast. Een enkele boom of bomengroep te midden van het open plateau benadrukt de openheid en kan ingezet worden om de karakteris-tieke openheid te benadrukken. Aan de akkerranden kunnen kruidenrijke stroken toegevoegd worden.

Bebouwing

Met betrekking tot de bebouwing binnen dit landschapstype is binnen de linten op een aantal plekken nog beperkt ruimte. Aandachtspunt hierbij is dat vanaf de openbare weg tussen de bebouwingsclusters inclusief erfbeplanting, voldoende zicht mogelijk blijft op het achterliggende open bouwlandgebied.

Kleine bosjes

Graanakker

Hoogstamboomgaard

Bloemrijk gras/hooiland

Houtwal/singel

Bomenrij/laan

Knotbomenrij

Kruidenrijke strook/akkerrand

Natuurvriendelijke oever

Heggen

Solitaire boom

Poel

Tabel 3. Wenselijkheid van landschapselementen per landschapstype.

Landschapselementen	Landschapstypen								
	bos- en mozaïek	rivierdal	beekdal	velden	kampen en oude graslanden	droge heideontginning	natte heideontginning	veenontginning	plateauontginning
vlak Bosjes<5ha	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Graanakkertje	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Hoogstamboomgaard	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Bloemrijk gras/hooiland	■	■	■	■	■	■	■	■	■
lijn Houtwal/singel	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Bomenrij/laan	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Knotbomenrij	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kruidenrijke strook/akkerrand	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Natuurvriendelijke oever	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Heggen	■	■	■	■	■	■	■	■	■
punt Solitaire boom	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Poel	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■	Voorkeur
■	Mogelijk
■	Niet passend, m.u.v. erfbeplanting

5 Landschapskader in de praktijk

5.1 Het gebruik bij plan- en projectontwikkeling

Toepassing van het Landschapskader in de praktijk heeft tot doel bij te dragen aan een aantrekkelijker landschap in Noord- en Midden-Limburg. Het Landschapskader kan gebruikt worden door beleidsmakers en planontwikkelaars.

Gemeenten kunnen het Landschapskader gebruiken als basis voor het opstellen van gemeentelijke plannen, het ontwikkelen van een Landschapsontwikkelingsplan (LOP) en voor de advisering aan initiatiefnemers.

Particulieren en hun adviseurs kunnen het gebruiken bij het uitwerken en begeleiden van initiatieven die het landelijk gebied beïnvloeden.

Naast inzicht in de huidige landschappelijke kwaliteiten reikt het landschapskader kwaliteitsimpulsen aan voor het behouden, versterken dan wel herontwikkelen van het Noord- en Midden-Limburgse landschap.

Wanneer men het Landschapskader voor plan- en projectontwikkeling wil gebruiken is het raadzaam om eerst kennis te nemen van de in hoofdstuk 3 genoemde Ontwikkelingsvisie op hoofdlijnen. Hierin worden belangrijke landschappelijke uitgangpunten genoemd die ten grondslag liggen aan de ontwikkelingsvisie per landschapstype in kaart 4b en de impulsen landschap in kaart 5. Dit zal tot een beter begrip leiden van de ontwikkelingsrichtingen in deze kaarten.

Vervolgens kan dan vanuit de kaarten gewerkt worden. Omdat de kaarten periodiek geactualiseerd gaan worden, zullen ze alleen nog via internet beschikbaar worden gesteld. In de vernieuwde kaarten is onder meer rekening is gehouden met toegevoegde bebouwing.

Ze zullen in een viewer op internet geraadpleegd kunnen worden. De GIS-bestanden worden aangeboden in het Geo Dataportaal van de provincie.

5.2 Het gebruik van de kaarten

Om de kaarten zodanig te kunnen raadplegen dat geen legenda-eenheden over het hoof gezien worden, was in de eerste versie van het Landschapskader een Checklist bijgevoegd.

In de viewer waarmee het Landschapskader nu op internet geraadpleegd kan worden is in feite deze checklist-functionaliteit ingebouwd.

Deze zorgt ervoor dat op een bepaalde locatie (en de directe omgeving ervan) meerdere kaarten tegelijkertijd bevroegd kunnen worden op alle legenda-eenheden die daar voorkomen. Zodoende wordt een volledig beeld verkregen. Ook kan vervolgens over deze legenda-eenheden informatie uit hoofdstuk 4 van het Landschapskader opgevraagd en afgedrukt worden.

De checklist bestond uit twee delen. Het is goed om deze tweeledige benadering ook bij het gebruik van de kaarten in acht te nemen.

Deel 1. Kaarten 1, 2, 3 en 4a

Dit deel is gericht op de inventarisatie van huidige landschapskenmerken in en nabij de projectlocatie. De volgende thema's komen daarbij aan de orde: natuurlijk fundament, cultuurhistorie en archeologie en visueel-ruimtelijke aspecten (kaarten 1, 2, 3). Aan de hand van deze gegevens en de samenvattende kaart Landschapstypen en kwaliteiten (kaart 4a) kan een eerste inschatting van de haalbaarheid van het initiatief worden gemaakt. Men krijgt ook een goede indruk op basis waarvan een veldbezoek - hetgeen in deze fase zeker een vereiste is - zinvoller voorbereid kan worden.

Deel 2. Kaarten 4b en 5

Dit deel omvat een handreiking voor het ontwerp in de vorm van een ontwikkelingsvisie per landschapstype (kaarten 4b) en kwaliteitsimpulsen in kaart 5. Dit is een hulpmiddel voor de initiatiefnemers om bij ontwikkelingen in de praktijk te zoeken naar inpassingen op maat. De gewenste kwaliteitsimpulsen ter plaatse van, of in de nabijheid van het initiatief worden er bepaald en er wordt een suggestie gedaan voor lokaal passende landschapselementen, gebaseerd op tabel 3, Wenselijkheid van landschapselementen per landschapstype.

Het gaat al met al om een eerste richtlijn. In de plaatselijke situatie kunnen afwijkingen mogelijk zijn en aanleiding geven tot aanpassingen en verbeteringen.

5.3 Landschapskader en kaarten op internet

Het Landschapskader en de kaarten kunnen geraadpleegd of gedownload worden via internet op de website van de provincie (www.limburg.nl). Op de site kiest u voor "Beleid" -> "Natuur en Landschap". Voor kaartinformatie kan ook gekozen worden voor "e-Loket" -> "Atlas Limburg" -> "Landschap". Via het "Geo Dataportaal" in het e-Loket kunnen de GIS-bestanden gedownload worden. Ook op de pagina's 'Ruimtelijke Ontwikkeling' of 'Platteland-in-uitvoering' zullen linken naar het Landschapskader en de viewer worden opgenomen.

De volgende mogelijkheden zijn er:

- Documenten raadplegen/downloaden
 1. Het Landschapskader (PDF-document), de legendabeschrijvingen (Exel-bestand) en een handleiding voor het gebruik van de viewer landschap (Word-document).
 2. De kaarten, versie 2006 (PDF-bestanden op A3-formaat, schaal 1:110.000 of 1:50.000 en per gemeente). Omdat de actuele kaarten periodiek geactualiseerd gaan worden, zullen ze alleen nog online beschikbaar worden gesteld via de volgende ingangen.

- Kaarten online raadplegen in de Viewer Landschap
Wilt u de kaarten uitgebreid raadplegen gericht op een concrete locatie en wilt u hierover tevens de legendagegevens in tabelvorm verkrijgen of printen, kies dan voor de 'Viewer Landschap'.
- Kaarten als GIS-bestand downloaden
De kaarten kunnen vanuit het "Geo Dataportaal" van de provincie als een SHAPE- of GML-bestand overgezet worden naar een eigen GIS-omgeving. Ook kan hier een WMS-link gekopieerd worden voor uw eigen viewer of GIS-omgeving.

5.4 Toelichting Viewer Landschap

Het Landschapskader is ondergebracht in een Geoïdeviewer.

Specifiek voor het Landschapskader Noord- en Midden Limburg zijn aan deze viewer functionaliteiten toegevoegd om de kaarten te kunnen bevragen:

- uitgebreide legenda-informatie opvragen (werkt alleen met het landschapskader)
Vanuit de teksten van het Landschapskader zijn uitgebreide legenda-beschrijvingen gemaakt die opgeroepen kunnen worden door op de onderstreepte kaart- of laagnaam te klikken.
- meerdere kaarten tegelijk bevragen (werkt deels ook voor andere kaarten)
Van alle kaartlagen die aangevinkt zijn (en over elkaar liggen) kan op elk punt de legenda opgevraagd worden (m.b.v. de iii-button)
- aangeven van een (rapport)gebied
Een zelf te bepalen deelgebied (rapportgebied) kan gemaakt worden door het plaatsen van een punt, cirkel, vierkant of door een vlak te tekenen. Van de legenda-eenheden die hier voorkomen kan een locatierapport of een legendarapport gemaakt worden.
- een locatierapport maken (werkt alleen met alleen landschapskader)
Van het aangegeven deelgebied worden kleine (postzegel)kaartjes gemaakt en tevens wordt aangegeven welke legenda-eenheden daar voorkomen en hoe groot deze zijn.

- een legendarapport maken (werkt alleen met alleen landschapskader)
Van het aangegeven deelgebied worden van de daar voorkomende legenda's uitgebreide legendabeschrijvingen in een rapport gezet.

